

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о. завідувача кафедри,
к.е.н., доц.

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ **202_ р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Обліково-аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості та
напрямки його удосконалення на підприємстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувачка

Нерієвська А.В.

Науковий керівник,
к.е.н., доцент

Юрченко С.В.

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** «Обліку і фінансів»**Кафедра:** «Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою»**Освітньо-професійна програма:** Облік і оподаткування**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____ Ігор ПРИХОДЬКО
« _____ » _____ 2023 р.**ЗАВДАННЯ****Нерієвська Аліна Віталіївна**

(ім'я, прізвище, по-батькові)

1. Тема роботи: Обліково-аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості та напрямки його удосконалення на підприємстві**Науковий керівник:** Юрченко Сергій Васильович, к.е.н., доцент
(ім'я, прізвище, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «20» листопада 2023 року № 3509.

2. Термін подання здобувачем роботи: 01 лютого 2024 р.**3. Вихідні дані до роботи:** НП(С)БО, МСБО, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінзвітність», Цивільний кодекс, Податковий кодекс, Методичні рекомендації, інструкції, монографії, навчальні підручники, наукові статті й конференції, а також зібрана інформація і звітність ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» Олександрійського району Кіровоградської обл.**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки.** Вступ. Теоретичні основи обліково-аналітичного практичні засади обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості. Практичні засади обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості. Економічний аналіз та напрями вдосконалення контролю дебіторської заборгованості підприємства.**5. Перелік графічного матеріал.** Глумачення терміну «дебіторської заборгованості». Нормативні документи, що регламентують ДЗ за рівнями. Переваги і недоліки виникнення ДЗ. Збірна класифікація ДЗ. Зовнішні фактор впливу на ДЗ. Внутрішні фактор впливу на ДЗ. Регулюючі робочі внутрішні документи обліку розрахунків з дебіторами. Оцінка майна ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Оцінка основних засобів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Аналіз фінансових результатів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Оцінка фінансової стійкості ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Оцінка ліквідності та оборотності оборотних активів. ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Показники платоспроможності ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Особливості планування облікової політики господарства. Схема бухгалтерського обліку ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Типова кореспонденція з обліку ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Методи розрахунку резерву сумнівних боргів. Переваги використання інтегрованої звітності. Порядок обліку на позабалансових рахунках договірних відносин ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Показники доходу та ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Показники ДЗ та грошей і їх еквівалентів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

Показники дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Показники оборотності ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО». Рекомендована система обліково-аналітичного забезпечення ДЗ. Оптимізаційна модель аналізу ДЗ. Проблемні аспекти контролю ДЗ. Тест контролю організації й проведення інвентаризацій.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ім'я, посада консультанта	Дата, підпис	
		завдання видано	завдання прийнято

7. Дата видачі завдання 01 квітня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапу кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапу роботи	Примітки
1.	Теоретичні засади обліково-аналітичного практичні засади обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості	Квітень-травень 2023 р.	
2.	Фінансова-економічна характеристика товариства	Червень-Липень 2023 р.	
3.	Документальне відображення облікових операцій щодо дебіторської заборгованості товариства	Серпень-Вересень 2023 р.	
4.	Економічний аналіз та напрями вдосконалення контролю дебіторської заборгованості підприємства	Жовтень-листопад 2023 р.	
5.	Вступ	Грудень 2023 р.	
6.	Висновки та пропозиції	Грудень 2023 р.	
7.	Оформлення роботи	Січень 2024 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

_____ Аліна НЕРІЄВСЬКА
(ім'я, прізвище)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ Сергій ЮРЧЕНКО
(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	6
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	13
1.1. Економічна природа та умови виникнення дебіторської заборгованості	13
1.2. Форми та види дебіторської заборгованості, базові засади її обліку і аналізу	19
1.3. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості	26
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	31
2.1. Фінансово-економічна характеристика товариства	31
2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерських служб й оцінка базових основ облікової політики	38
2.3. Документальне відображення облікових операцій щодо дебіторської заборгованості товариства	40
2.4. Напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості підприємства	46
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	52
3.1. Аналіз стану і структури дебіторської заборгованості та напрями її оптимізації в товаристві	52
3.2. Теоретичні й практичні аспекти контролю дебіторської заборгованості та напрями його покращення	58

	5
Висновки до розділу 3	63
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	76

РЕФЕРАТ

Тема «Обліково-аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості та напрямки його удосконалення на підприємстві»

Кваліфікаційна робота містить: 69 с., 25 рис., 5 табл., 4 додатки, 46 літературних джерела.

Об'єктом дослідження виступає організація й методика обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства.

Предмет дослідження - сукупність методичних, теоретичних, організаційних і практичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства.

Метою роботи є загальне дослідження теоретичних і методичних аспектів та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства.

Методи дослідження – систематизація, узагальнення, групування, порівняння, статистичні методи, графічний метод, табличний методи, ряди динаміки, метод логічно-наслідкового зв'язку, аналітичне вирівнювання.

В кваліфікаційній роботі висвітлено підходи науковців щодо визначення термінів «дебітори», «дебіторська заборгованість», «виручка», «дохід», принципи систематизації дебіторської заборгованості, окреслено правові основи обліку дебіторської заборгованості. Охарактеризовано фінансово-економічний стан товариства, організацію бухгалтерії; досліджено документальне відображення облікових операцій щодо дебіторської заборгованості товариства, висвітлено ведення аналітичного та синтетичного обліку даної ділянки. За результатами проведеного аналізу і дослідження практики діяльності товариства, надано рекомендації щодо вдосконалення обліку дебіторської заборгованості.

Дослідницькі результати взято до уваги в господарський процес товариства з обмеженою відповідальністю «ІНТЕЛ-АГРО» Олександрійського району Кіровоградської області.

Ключові слова

ДЕБІТОР, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, АНАЛІЗ, АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, ДОХІД ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ, ВИРУЧКА, КОНТРОЛЬ, КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.

Keywords

DEBTOR, RECEIVABLES, ACCOUNTING OF RECEIVABLES, ANALYSIS, ANALYSIS OF RECEIVABLES, INCOME FROM SALES, REVENUE, CONTROL, CONTROL OF RECEIVABLES.

ABSTRACT

Topic «Accounting and analytical provision of accounts receivable and directions for its improvement at the enterprise».

The qualification work contains: 69 p., 25 figures, 5 tables, 4 appendices, 46 references.

The object of the research is the organization and method of accounting and analytical support of the company's receivables .

The subject of the research is a set of methodological, theoretical, organizational and practical aspects of accounting and analytical support of accounts receivable of an enterprise.

The purpose of the work is to study the theoretical and methodological aspects and provide practical recommendations for improving the accounting and analytical support of accounts receivable of an enterprise.

Methods of research - systematization, generalization, grouping, comparison, statistical methods, graphical method, tabular methods, dynamics series, method of logical consequence, analytical alignment.

The qualification work highlights the approaches of scholars to the definition of the terms "debtors", "receivables", "revenue", "income", the principles of systematization of receivables, and the legal basis for accounting for receivables. The author characterizes the financial and economic status of a company and the organization of accounting; examines the documentary reflection of accounting transactions related to accounts receivable of a company, and highlights the analytical and synthetic accounting of this area. Based on the results of the analysis and study of the company's practice, the author provides recommendations for improving the accounting of accounts receivable.

Keywords

DEBTOR, RECEIVABLES, ACCOUNTING OF RECEIVABLES, ANALYSIS, ANALYSIS OF RECEIVABLES, INCOME FROM SALES, REVENUE, CONTROL, CONTROL OF RECEIVABLES.

ВСТУП

Для кожного підприємства відносини з покупцями й замовниками є важливим елементом успішного бізнесу. Сьогодні якісні відносини тотожність успішним контрактам та відповідно успішному майбутньому господарства. Зрозуміло, що успішність бізнесу майже завжди вимірюється в показнику прибутковості, ключовою складовою якої виступає дохід від реалізації продукції принесений на підприємство покупцями й замовниками.

В таких реаліях сформована дебіторська заборгованість, а отже і відносини з покупцями, стають особливим об'єктом обліку. Позбавлення уваги цього сегменту зі сторони менеджменту підприємства відразу б'є по наявності обігових засобів та по можливості оперативно закривати свої зобов'язання.

Якісно побудована система обліку дебіторської заборгованості є запорукою повної, актуальної та оперативної інформації щодо кожного дебітора та кожного договору, підписаного з ним. Контроль за обліком розрахунків щодо дебіторської заборгованості та виконання договірних умов з контрагентами на сьогодні виходить на перший план для забезпечення успішності бізнесу.

Відповідно аналіз накопичених показників щодо дебіторської заборгованості в різних її розрізах є важливим фактором для ефективного управління підприємством. На сьогодні різними суб'єктами господарювання використовуються широкий спектр підходів до аналізу даного сегменту господарської діяльності, вибір яких багато в чому залежить від галузі діяльності підприємства, його розмірів, обсягу діяльності, структури, місця розташування, технологічних процесів, які використовують у виробничій діяльності, логістичних можливостей, маркетингових підходів до збуту і т.д.

Разом з цим саме первинне накопичення інформації щодо виникнення дебіторської заборгованості (далі – ДЗ), її актуальність, повнота, достовірність, структурованість виступає основою для обґрунтування рішень

управлінців, які здатні вести бізнес до успішних результатів.

Все вищезначене схилило до обрання тематики дослідження обліково-аналітичного забезпечення ДЗ підприємства.

Мета і завдання дослідження. Базовою метою дослідження в кваліфікаційній роботі є теоретичні й методичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості та надання практичних рекомендацій щодо його удосконалення на підприємстві.

Заради досягнення поставленої мети в роботі було визначено такі завдання:

- дослідити економічну природу та умови виникнення дебіторської заборгованості
- висвітлити форми та види дебіторської заборгованості, базові засади її обліку і аналізу;
- окреслити нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості;
- надати фінансово-економічну характеристику товариства;
- розкрити документальне відображення облікових операцій щодо дебіторської заборгованості товариства;
- визначити напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості підприємства;
- провести аналіз стану і структури дебіторської заборгованості й виокремити напрямки її оптимізації в товаристві;
- відобразити теоретичні й практичні аспекти контролю дебіторської заборгованості та напрями його покращення.

Об'єктом дослідження виступає організація й методика обліково-аналітичного забезпечення ДЗ підприємства.

Предметом дослідження слугує сукупність методичних, теоретичних, організаційних і практичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення ДЗ підприємства.

Методи дослідження. В роботі були використані множина спеціальних

й загальнонаукових методів: систематизація, узагальнення, групування, порівняння, статистичні методи, графічний метод, табличний методи, ряди динаміки, метод логічно-наслідкового зв'язку, аналітичне вирівнювання. Крім цього застосовано історичний метод для розкриття питань зародження дебіторської заборгованості та формування розрахунків з дебіторами.

Інформаційною базою для виконання роботи стали праці вітчизняних й зарубіжних науковців щодо проблематики обліково-аналітичного забезпечення ДЗ, вітчизняна та міжнародна законодавча база, реєстри обліку, звітності й інші матеріали ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», та дані спостережень, отримані в процесі збору інформації під час проходження виробничих практик.

Наукова новизна одержаних результатів виражена в обґрунтуванні теоретичних складових й наданні рекомендацій з вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ДЗ підприємства. Зазначимо найвагоміші результати, що характеризують новизну:

удосконалено:

- запропоновано використання товариством нової інтегрованої форми звітності, яка орієнтована для управлінських потреб стратегічного курсу і майбутні перспективи, та окреслено переваги її використання.

- запропоновано систему обліково-аналітичного забезпечення, зокрема і дебіторської заборгованості, що слугує задля оптимізації механізму забезпечення обліковою та аналітичною інформацією стосовно ДЗ від її збирання до кінцевого прийняття рішення.

- рекомендовано для досягнення цілей аналізу оптимізаційну модель аналізу ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», на основі якої запропоновані різні заходи з метою ефективного управління ДЗ, зокрема факторинг, взаємозалік, реструктуризація, застава й гарантія.

набули подальшого розвитку:

- рекомендовано товариству більш повно використовувати можливості системи безготівкових розрахунків задля пришвидшення процесу оплат та

збільшення обіговості засобів.

- запропоновано вести облік господарських договорів в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» на позабалансових рахунках 031 «Договірні зобов'язання» й 032 «Договірні права», де договори мають відображатися з моменту набуття чинності, а способи погашення таких договорів (попередня, часткова попередня, оплата після відвантаження) повинні виступати базовою ознакою для відображення.

- окреслено з урахуванням пропозицій можливий порядок обліку на позабалансових рахунках договірних відносин ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

- запропоновано впровадити в обліковий процес ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» картки оперативного обліку розрахунків з покупцями, що покращить контроль і за веденням договірних відносин, і за відносинами по кожному контрагенту та його дебіторською заборгованістю перед нами в цілому.

- рекомендовано формувати резерви сумнівних боргів опираючись на платоспроможність боржників за передуючі роки, виходячи з її оцінки для кожного такого боржника.

- розроблено комплекс заходів моніторингу потенційних дебіторів-боржників (оцінювати їх фінансовий стан, платоспроможність, репутацію та імідж на ринку тощо).

- запропоновано задля організації контролю ДЗ використовувати робочий документ контролера, який дозволить зібрати дані про своєчасність відвантаження продукції та оформлення документації; провести аналіз стану розрахунків з дебіторами з метою виявлення непогашеної заборгованості за різні періоди; зробити висновок про можливу доцільність роботи з конкретним покупцем у майбутньому.

- вдосконалити інвентаризаційну систему. Проводити інвентаризацію не тільки щорічну, а й за потреби (в господарському процесі виникає необхідність швидкої звірки даних з даними відповідного контрагента на певну дату).

- запропоновано схему заходів інвентаризації розрахунків з клієнтами.

- рекомендовано для впровадження робочий документ - тест контролю, що надасть змогу узагальнити інформацію щодо потенційних порушень в товаристві під час організації й проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами, а в подальшому цей документ може використатися з метою усунення відхилень та недоліків, виявлених у ході перевірки.

Практичне значення одержаних результатів виражається у впровадженні базових положень кваліфікаційної роботи в практику досліджуваного товариства, що надасть можливість підвищити аналітичність обліку дебіторської заборгованості та зменшити невизначеність при прийнятті управлінських рішень.

Апробація результатів роботи. Основоположні елементи кваліфікаційної роботи обговорені на VII Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції: «Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» (Дніпро, 11-12 травня 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження у наукових виданнях опубліковано 1 наукову працю загальним обсягом 0,42 друкованого аркуша.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, який налічує 46 найменувань, а також 5 таблиць, 25 рисунків, 4 додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 69 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна природа та умови виникнення дебіторської заборгованості

Між різними суб'єктами господарювання постійно виникають економічні відносини. І тут не важливо в ролі кого виступають контрагенти – замовників, покупці, підрядників чи постачальників – все одно такі відносини продукують виникнення заборгованостей. Такі заборгованості формуються від багатьох чинників, зокрема на це впливають особливості організації виробництва, сезонність та тривалість виробництва, джерела фінансування, специфіка сфери обігу і т.д.

Безпосереднє виникнення заборгованості є достатньо об'єктивним процесом у відносинах між підприємствами. І зрозуміло, що при зростанні обсягів виробничого процесу збільшується і обсяги договірних відносин, а значить і виникнення заборгованостей. В такому випадку слід приділяти набагато більше уваги управлінському аспекту дебіторської заборгованості.

Разом з цим окремої уваги при дослідженні даної тематики необхідно приділити термінології, зокрема поняттю дебіторська заборгованість.

Термін «дебітор» ще у VI ст. до н.е. був пов'язаний зі Стародавнім Римом, який ввів такі поняття, як «expensilatio» (відмітка кредитора в його кодексі за згодою боржника, який першим видає останньому певну суму грошей або цінність) і «ассептилатіо» (відмітка про сплату боргу)» [28]. «Дебітором вважали особу, якій була видана певна сума грошей або цінність. Ці видані грошові суми вважалися дебіторською заборгованістю» [28].

Якоб ван дер Шуер у 1625 році називав «дебітором того, хто має (власник), хто отримує, хто постачається, продається або від кого сподіваються отримати оплату, або, нарешті, той, хто повинен заплатити» [45]. Кредитором називали «того, хто видає (витрачає), з яким

розраховуються, від кого отримують, з ким мають справу, хто продає, доставляє, у кого купують, той, кому повинні платити» [45]. Тобто розуміння «дебітора» і «кредитора» напочатку ототожнювалося тільки з конкретною особою.

Відповідно першою публікацією на облікову тему і своєрідним піонером в бухгалтерському обліку виступила книга Луки Пачолі «Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції і відношення» [28], яка в основному була присвячена математиці, але в той же час містила цілий розділ про подвійну бухгалтерію з назвою - трактат «Про рахунки і записи». Вагомим досягненням Л. Пачолі вважається запровадження першої класифікації джерел покриття боргів за товари: готівка; кредит; обмін товару на товар; погашення дебіторської заборгованості кредиторською, а також виклад мети бухгалтерського обліку в першому розділі Трактату. Л. Пачолі писав: «Це ведення своїх справ у відповідному порядку і як належить, щоб можна було без затримки отримати всілякі відомості як стосовно боргів, так і вимог...» [28].

Отже, вже в першій бухгалтерській роботі виділяли, що бухгалтерський облік ведуть «для оперативного виявлення суми боргів і претензій (юридична природа бухгалтерського обліку) і відповідно до цього вести свої справи (економічна природа бухгалтерського обліку)» [45]. Пачолі Лука сформулював правило, яке залишається актуальним і в сучасних економічних умовах: «ніхто не може стати боржником без його згоди» [28].

У німецькомовних країнах ще наприкінці XIX - на початку XX століть питанням дебіторської заборгованості приділили увагу Г.Симон і П.Герстнер. Наприклад, при визначенні оцінки дебіторської заборгованості Г.Симон «рекомендував резервувати кошти для покриття ймовірних збитків (рахунок делькредере)» [45]. Самі борги, на думку Герстнера, в «бухгалтерському обліку повинні бути розділені на забезпечені та незабезпечені. Вчений також вважав неприйнятним збалансування дебіторської й кредиторської заборгованості» [28]. Голландський вчений Симон ван Стевін (1548-1620)

вважав, що бухгалтерський облік є поєднанням мікро- та макрообліку, причому останній «має надавати дані про безпосередній стан розрахунків із підзвітними особами, матеріально відповідальними особами, а також стан розрахунків із кредиторами й дебіторами» [28].

І аж в 20-х рр. ХХ ст. бухгалтерська практика дійшла «до поділу поточного рахунку на окремі активні (дебітори) і пасивні (кредитори) рахунки, які з часом також були розділені на ряд рахунків» [28].

Пізніше «дебітор» і «кредитор» уже ототожнювалися не лише з особою, а й з товаром, грошима, рахунками. Дж. Луццато зазначив, «що подвійний аспект кожної операції став можливим тому, що як дебітори і кредитори стали фігурувати не лише люди, але і предмети» [45].

Уже на початку ХХ століття зазначали: «відносини між двома людьми, які вступають у договір, можна представити латинськими термінами «debit» (повинен) і «credit» (довіряти комусь)» [15]. Так, у випадку, коли той, хто позичає комусь гроші, вважає, що це позика, і тоді вона (особа) зветься кредитором. «Особа, яка отримує позику, стає боржником - це дебет, і тоді вона (особа) називається кредитором» [15].

Професори Гарвардського університету Боді З. та Мертон Р.К. визначили «дебіторську заборгованість як рахунки до отримання, вважаючи, що це сума, яку покупець продукції повинен сплатити підприємству» [15].

Частина вітчизняних вчених розглядає ДЗ «як грошові кошти, вилучені у підприємства або утримувані іншими особами протягом певного часу» [12]. Ми вважаємо такий підхід не зовсім вірним, оскільки не завжди вилучені з підприємства кошти перетворюються на дебіторську заборгованість. На думку вчених юристів, для характеристики дебіторської заборгованості правильніше використати термін «майнові вимоги» - до складу майна суб'єкта входять його майнові вимоги до інших осіб, які виступають боржниками у правовідносинах, що виникають за інших умов.

Степаненко О.І. зазначає дебіторську заборгованість як «неоплачені фізичними та юридичними особами товари (роботи, послуги) та / або кошти,

вилучені з обігу підприємства, які документально підтверджують право на отримання заборгованості у вигляді грошових коштів та їх еквівалентів чи інших активів» [39].

Отож, однозначного визначення ДЗ серед наукових досліджень немає, прим цьому існує низка питань, які потребують уточнення, а саме вузьке змістовне спрямування та відсутність у його визначенні комплексного підходу. Розглянемо основні підходи до тлумачення ДЗ (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Тлумачення терміну «дебіторської заборгованості»

За міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку, ДЗ визначають як сума боргу дебіторів перед підприємством на певну

дату. Та зауважимо, що термін «дебіторська заборгованість» за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку має суттєві відмінності.

Безпосередньо основи щодо методології накопичення облікових масивів інформації стосовно ДЗ закладені в Національному П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [25], згідно якого «дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату» [25]. Відзначимо, що в національній і закордонній практиці особливих відмінностей стосовно обліку дебіторської заборгованості немає. При чому у МСФЗ відсутній спеціальний стандарт з даної ділянки, але тут слід брати до уваги МСФЗ 8 «Дохід» та МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності», за якими «дебіторська заборгованість - це сума боргу дебіторів на певну дату» [18].

Задля повного розуміння дефініції «дебіторська заборгованість» й «дебітор» їх варто розглядати ще й з правового боку. Розглянемо нормативну базу, яка регламентує заборгованість за рівнями (рис. 1.2).

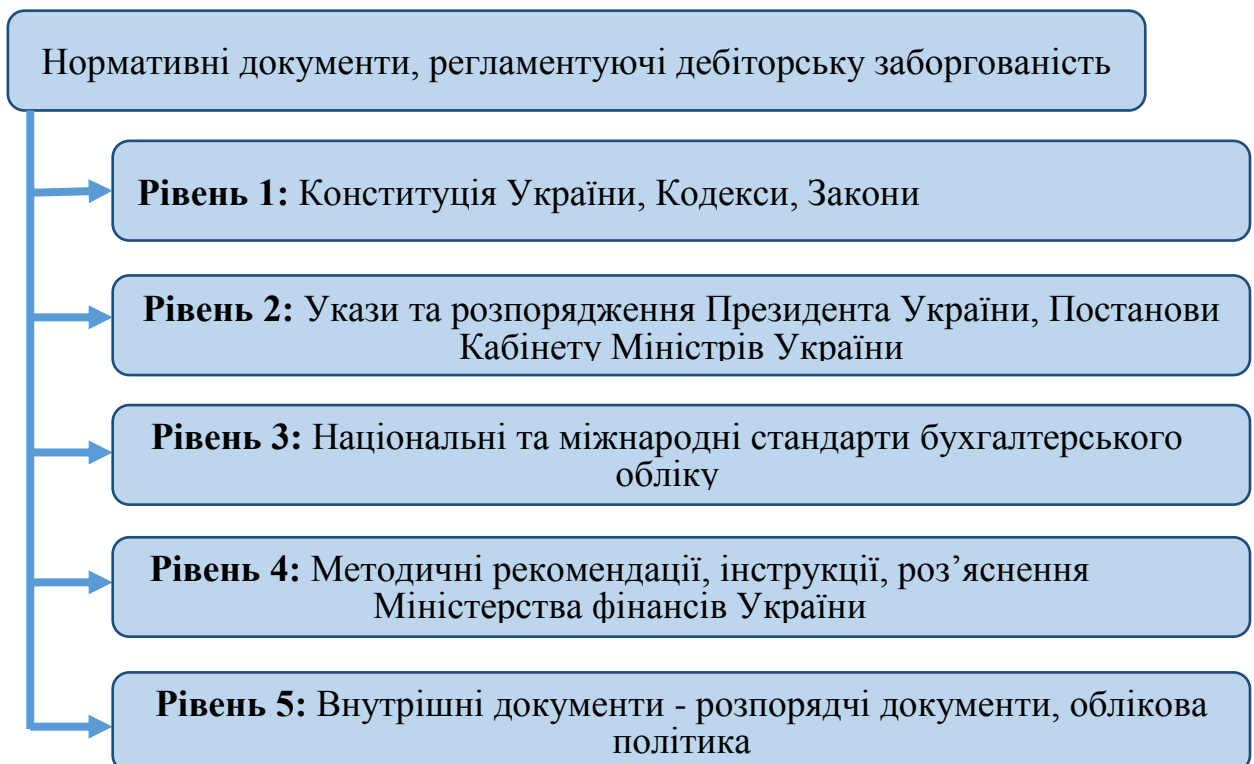

Рис. 1.2. Нормативні документи, що регламентують дебіторську заборгованість за рівнями

На перші 4 рівні суб'єкти господарювання впливати не мають змоги, адаптуючись до них, а от на власноруч розроблені можуть бути підлаштовані

під особливості господарювання окремого суб'єкту.

Знання про нормативну базу та вміння швидко в ній орієнтуватися дає можливість якісно вести облік і, як результат, мати якісні дані для аналізу дебіторської заборгованості.

Отож, з поняттям «дебіторська заборгованість» існує достатньо трактувань і в науковій літературі, і в нормативних джерелах, а відсутня класифікація, що регламентується, може спричиняти деякі незручності щодо міжнародного й національного обліку дебіторської заборгованості.

Сама заборгованість дебіторів виникає в господарствах цілком природньо через взаємовідносин стосовно продажу чи надання послуг. А ось її величина відносно загальних оборотів підприємства, її структура можуть по різному впливати на діяльність суб'єктів. Негативні й позитивні сторони такого процесу зазначено на рисунку 1.3.

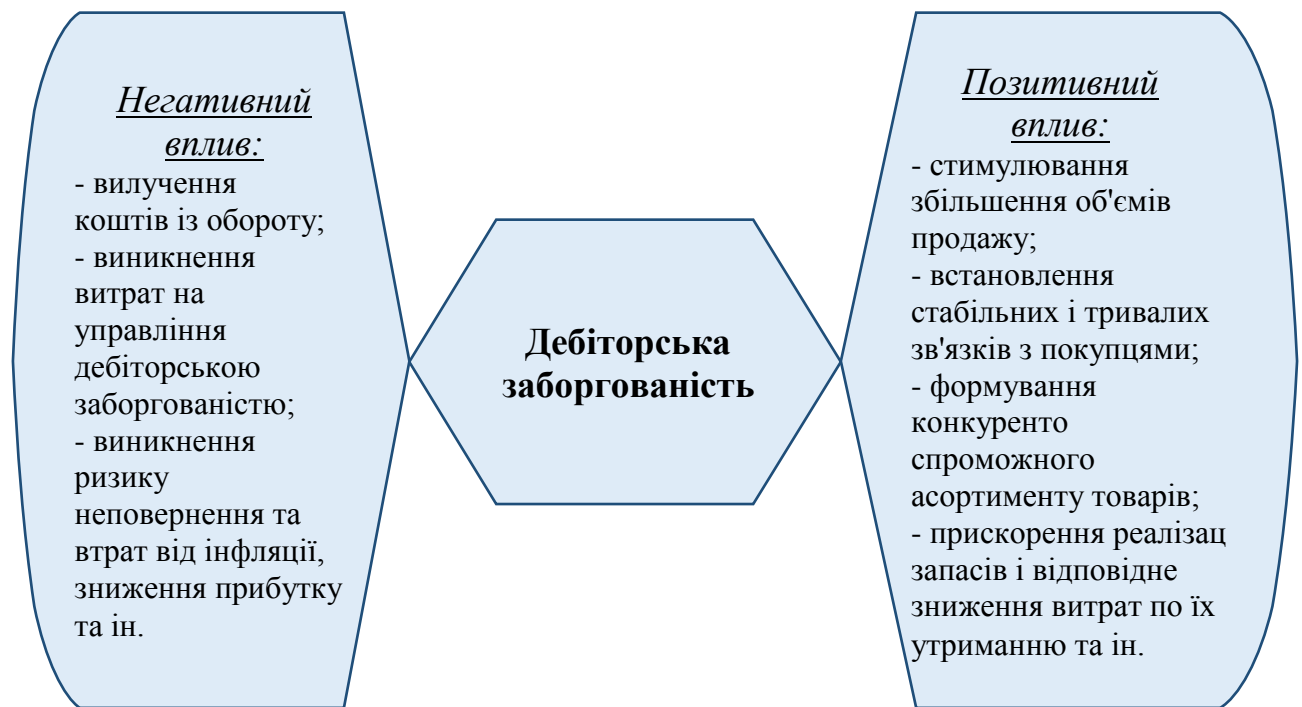

Рис. 1.3. Переваги і недоліки виникнення дебіторської заборгованості

Отже, утворення ДЗ пов'язане безпосереднім формуванням прямих та альтернативних витрат. Це спричиняє відволікання коштів з обігу, відносними ризиками повернення, інфляційних втрат. Зрозуміло, що безконтрольне утворення такої заборгованості прямо впливає на скорочення грошових потоків й на зменшення прибутковості підприємства. І хоча на

думку науковців така ситуація приносить користь на рівні держави – оскільки таке кредитування споживачів впливає на збільшення продажів – для самого підприємства це загалом негативний момент.

В класичному варіанті перед підприємством заборгованість дебіторів виникає в результаті двох подій (не схожих за своєю сутністю):

- відвантаження покупцям виготовленої продукції, надання послуг або робіт у разі затримання оплати;
- попереднього оплачування продукції, робіт чи послуг.

Під час господарських відносин ДЗ може сформуватися і від постачальників, і від покупців, дебіторами можуть ситуативно стати і державні органи стосовно переplat з податків, платежів, і страхові компанії, банки, фізичні особи чи інші організації.

Але завжди слід пам'ятати, що найбільшим ризиком в процесі виникнення ДЗ є ризик несплати – її прострочення чи взагалі безнадійність. Типовими причинами зазвичай такої ситуації зазвичай є: незадоволеність замовником (коли затримка платежів використовується як спосіб звернення уваги); не узгодженість договірних зобов'язання обох сторін (коли замовник має свій графік платежів, який не збігається з планами продавця); і просто банальна нестача коштів у замовника для можливості погашення свого боргу.

1.2. Форми та види дебіторської заборгованості, базові засади її обліку і аналізу

Підходи науковців до класифікації ДЗ насамперед зумовлені бажанням якісного розподілу, у зв'язку з її неоднорідністю. Прояснимо саме поняття класифікації. «Класифікація - це система підпорядкованих понять (класів, об'єктів), засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями або класами об'єктів» [12]. «Метою класифікації є визначення місця в системі будь-якої одиниці (об'єкта) із зазначенням її властивостей» [12].

Відповідно якісна класифікація як дебіторської так і кредиторської заборгованості, та грамотно визначені класифікаційні ознаки, напряду впливають і на їх порядок обліку, і на ефективне ними управління. При цьому з значної кількості ознак класифікації ДЗ найбільш часто її класифікація базується на якійсь одній ознаці в межах робочих рахунків у відповідності з Планом рахунків. Це пояснюється сьогочасним порядком обліку, регламентованого в Україні, де кожна дія бухгалтера суворим чином регламентована. В країнах же з ринковими підходами до економіки питання щодо безпосереднього розміщення різних видів ДЗ в балансі й конкретний ступінь деталізації перебуває у сфері відповідальності підприємства, і саме тому інформація стосовно ДЗ в таких країнах в різних суб'єктів може значно різнитися при внесенні до балансу.

Найбільш часто фахівці систематизують класифікацію ДЗ за такими напрямками:

За об'єктом взаємовідносин більшість випадків виникнення заборгованості поділяють на два основних види - товарну та нетоварну. До товарних відносять операції зі сплатою за конкретну поставку продукції, наданих послуг, або ж виконаних робіт. Все що ми так класифікувати не можемо відносять до нетоварних операцій.

Для цілей звітності ДЗ класифікують за критеріями зв'язку з операційним циклом, терміну погашення, об'єкту, щодо якого сформувалися борги, своєчасності погашення боргу.

За ознакою контрагентів класифікацію заборгованості натеper використовують задля кращої аналітичності обліку, оскільки стоїть питання розмежування дебіторів на національних та закордонних, замовників та покупців, заборгованості постачальників перед нами чи нас перед ними, або інших контрагентів (власників, співробітників, різних фондів, держорганів, власних філіалів, дочірніх компаній чи структурних підрозділів). Це надає можливість оцінки чіткої «приналежності» боргу та є важливим для менеджменту дебіторської заборгованості.

Разом з тим задля якісного оцінювання на новий рівень виходить деталізація обліку ДЗ, що в умовах автоматизації стало набагато легше і має майже безмежні можливості. Враховуючи це новим рівнем важливості виступає класифікація дебіторської заборгованості за англо-американської системи, де вона поділяється на рахунки до отримання (вид заборгованості дебіторів, коли продаж покупцю йде на «Відкритий рахунок» без письмового обов'язку оплатити його); векселі до отримання; дебіторська заборгованість, що не пов'язана з продажами.

Відзначимо дискусії стосовно поділу заборгованості дебіторів на поточну чи довгострокову. Присутні думки про важливість такої класифікації, але є й такі, що вважають всі класифікації досить умовними, а значить і не обов'язковими.

Окремо торкнемося класифікації, яку надає Ф.Ф. Бутинець, а саме: «... поділити дебіторську заборгованість за балансом на довгострокову та короткострокову залежно від строку погашення, що повністю відповідає класифікації статей дебіторської заборгованості за балансом» [4].

Також заборгованість можна поділити на зовнішню та внутрішню за місцем її виникнення, що дозволяє чітко спостерігати за напрямками грошових потоків. «Зовнішня заборгованість – має місце з контрагентами, які перебувають за межами підприємства (покупці, бюджетні організації, постачальники, позабюджетні фонди тощо)» [30]. «Внутрішня заборгованість формується всередині самого підприємства у відносинах зі співробітниками, власниками чи структурними підрозділами» [30].

В балансі поділяють заборгованість також за строком погашення на короткострокову та довгострокову: до короткострокової відносять короткострокову ДЗ за продукцію, роботи чи послуги, короткострокові векселі отримані та іншу короткострокову ДЗ; а до довгострокової відносять довгострокову ДЗ за продукцію, роботи, послуги, довгострокові векселі отримані та іншу довгострокову ДЗ. Такий підхід бере до уваги передусім рівень ліквідності статей, що для користувачів більш корисне для

оцінювання фінансового стану та надає більш повну інформацію щодо можливості конвертації таких зобов'язань в готівку.

Також виступає актуальним питанням поділу ДЗ за строком погашення, бо в облікових регістрах періоди погашення боргів не відображені. Тому доцільно такі борги з фактичним строком погашення поділяти на терміновий, прострочений й відстрочений, з відображенням на відповідних аналітичних рахунках з відстеженням строків виконання договорів.

Окремо слід виокремити заборгованість на забезпечену і незабезпечену, особливу визначаючи сумнівну важливо розділити за забезпеченнями (вексель, гарантія, застава, порука).

Поділ за походженням боргів дозволяє отримати 2 групи, а саме авансові платежі й оплата з відстрочкою, що надає можливість ще й оцінити у відносинах ступінь довіри з контрагентами.

Характер заборгованості дозволяє поділяти її на допустиму (виникаючу в операційно-фінансовій діяльності) й невинуватну (виникає з порушенням фіндисципліни), що важливо для моніторингу заборгованостей та оптимального оцінювання доходів та витрат операційної діяльності.

Ознака виконання договірних умов дозволяє класифікувати заборгованість за строками оплати, що ще не настали, простроченою та відстрочкою платежів, що надає можливість посилити моніторинг дисципліни виконання договорів та своєчасної реакції на порушення з використанням можливих санкцій.

Сумнівна, безнадійна та заборгованість, яка може бути погашена, є класифікацією за ймовірністю повернення. Дане групування відіграє важливу роль при встановленні впорядкуванню розрахунків та процесу погашення боргів.

Окремо групують заборгованість в залежності від тривалості відносин з контрагентами. Так заборгованість, яка постійно відновлюється під час операційної діяльності, виникає зазвичай у відносинах з постійними клієнтами, а от до періодичної або спонтанної можна віднести всі інші

заборгованості.

Отже, розглянемо за допомогою рис. 1.4 збірну класифікацію для ДЗ, яка дійсно висвітлює економічну суть різноутвореної ДЗ й допомагає проводити її якісніше оцінювання.

Класифікаційна ознака	Види дебіторської заборгованості	Значення
За способом виникнення	а) товарна (продукція, товари, роботи, послуги товарного характеру) б) нетоварна (розрахункова або платіжна)	Дозволяє обґрунтовувати рішення в області комерційної діяльності, управління розрахунковими операціями і рухом грошових потоків
За термінами погашення: а) очікуваний термін погашення б) реальний термін погашення	а) поточна б) довгострокова в) термінова г) прострочена д) відстрочена	Дозволяє оцінити весь розмір заборгованості поточного періоду, рівень ліквідності, платоспроможності і забезпечити узгодженість руху негативних і позитивних грошових потоків у часі
За контрагентами	а) вітчизняних дебіторів б) іноземних дебіторів	Дозволяє оцінити «адресність» заборгованості, важливе для здійснення контрольних функцій в системі управління
За місцем виникнення	а) зовнішня б) внутрішня	Дозволяє чітко уявляти напрями руху потоків грошових коштів
За причиною виникнення	а) оплата з відстрочкою б) авансові платежі	Дозволяє оцінити міру довіри у відносинах з різними контрагентами
За характером виникнення	а) допустима б) невиправдана	Підхід важливий не лише для контролю за станом заборгованості, але і для правильної оцінки доходів і витрат від операційної діяльності
За виконанням умов договору	а) заборгованість з терміном оплати, який ще не настав б) з простроченим терміном в) з відстрочкою платежів	Дозволяють підсилити контроль за дотриманням платіжної і договірної дисципліни і приймати своєчасні рішення по використанню або недопущенню штрафних санкцій
За вірогідністю повернення	а) потенційно погашена б) сумнівна в) безнадійна	Угрупування важливе при встановленні порядку здійснення платежів і погашення заборгованості або при її списанні в балансі і визначенні доходу
За формою погашення	а) монетарна б) немонетарна	Дозволяє оцінити динаміку форм погашення
За тривалістю взаємин з контрагентами	а) поновлювана б) періодична в) спонтанна	Забезпечує можливість впливу на рівень стабільності і стійкості в роботі господарства

Рис. 1.4. Збірна класифікація дебіторської заборгованості

Разом з цим в розглянутих літературних джерелах ми не знайшли комплексної чітко сформульованої класифікації факторів впливу на ДЗ підприємства. На наше переконання в основу такої класифікації може бути покладена «система управління дебіторською заборгованістю, яка опиралася б на два блоки, що найбільш часто виділяються в економічній літературі – кредитну політику та політику управління дебіторською заборгованістю» [10].

Також зазначимо, що утворення ДЗ піддається впливу як зовнішніх так і внутрішніх чинників. Зрозуміло, що практично неможливо обмежити вплив зовнішніх факторів на підприємство, і вони аж ніяк не залежать від його діяльності. Давайте більш ґрунтовно розглянемо такі зовнішні чинники впливу на ДЗ (рис. 1.5).

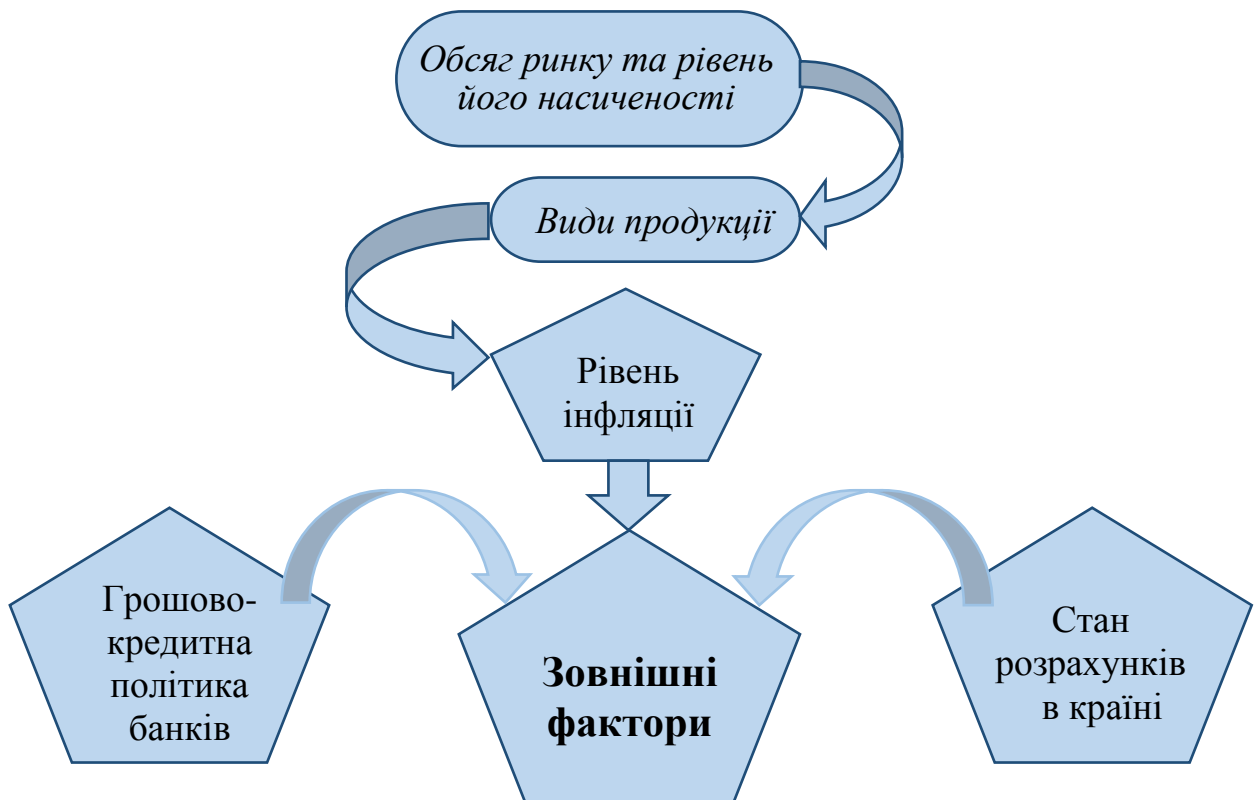

Рис. 1.5. Зовнішні фактор впливу на дебіторську заборгованість

Отже, до зовнішніх чинників впливу відноситься:

- загальний в країні стан економіки – за умов загального спадання економічної активності господарських суб'єктів зазвичай зменшується і прибуток, знижується в цілому ліквідність активів самих підприємств,

несвоєчасна оплата за відвантажену продукцію спричиняє наслідкову реакцію неплатежів, що призводить до формування ДЗ та затримання розрахунків вже з кредиторами;

- транспортно-логістичні тарифи – занадто швидке і неконтрольоване зростання цін і тарифів несе з собою збільшення величини ДЗ;

- рівень доходів населення, оскільки при його збільшенні й незмінності тарифів – збільшується і можливість повного й вчасного погашення зобов'язань перед підприємством; і навпаки - при збільшенні тарифів й незмінності доходів населення чи зростанні їх меншим темпом, збільшується також ймовірність не сплати боргів за відвантажену продукцію.

- сезонність виробництва і реалізації - пов'язано зі збільшенням суми кредиторської заборгованості в одних підприємств та дебіторської в інших, бо перед самим настанням сезону суб'єкти часто практично функціонують у боргах під забезпечення майбутніх обсягів продажів.

А вже на внутрішні чинники підприємство може впливати самостійно управлінськими рішеннями, а тому вони більш контрольовані (рис. 1.6).

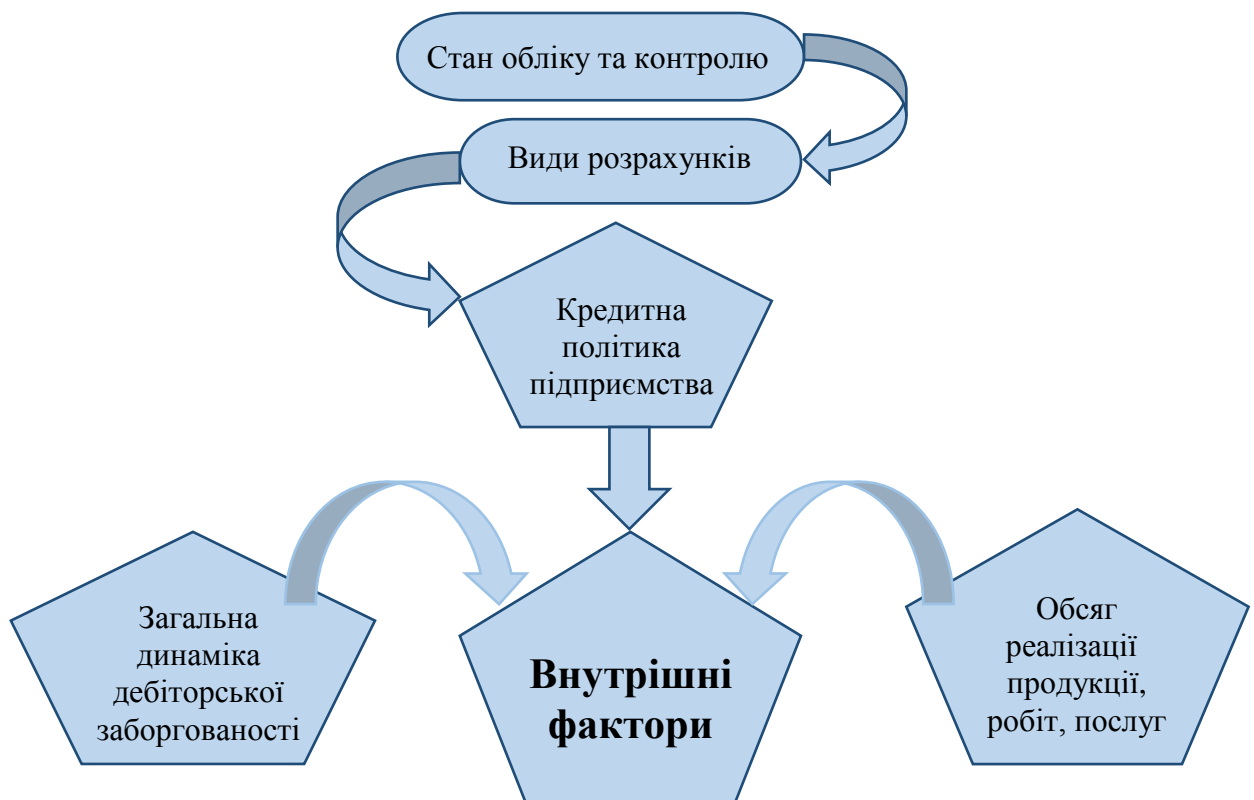

Рис. 1.6. Внутрішні фактор впливу на дебіторську заборгованість

До них належить кредитна політика, види розрахунків, що використовує підприємство, професійні якості фінансових менеджерів, рівень моніторингу заборгованості дебіторів.

Бланк І.А. до класифікації включає не тільки фактори безпосереднього впливу на ДЗ, але і фактори, що впливають через механізм реалізації кредитної політики [30].

Отож, у процесі полеміки викладено бачення класифікації факторів впливу на формування і розмір ДЗ. Врахування даних факторів значно допомагає управлінцям та надає можливість оцінювати й оптимізувати ДЗ.

1.3. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості

Регулюванням обліку в національному законодавчому полі є система актів, за якими суб'єкти господарювання провадять свою діяльність та забезпечують якісний облік і звітність. Тому безумовною умовою законодавчо-вірного ведення обліку ДЗ є ознайомлення та освоєння відповідної нормативної бази.

Господарське законодавство є нормативно-правовою базою господарського правопорядку - правил організації та здійснення й управління діяльністю. Законодавчі документи в національному законотворенні регулюють розрахункові операції, порядок їх проведення та контролюють процес дотримання такого порядку (додаток А).

Облік розрахунків із замовниками й покупцями безпосередньо регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [11].

За Господарським кодексом, розділом 4, «господарським зобов'язанням визнається таке, що виникає між суб'єктом господарювання та другим учасником господарських відносин на підставах, передбачених даним

Кодексом, згідно з яким один суб'єкт зобов'язаний вчинити певну господарську або управлінсько-господарську дію на користь другого суб'єкта чи втриматися від таких дій, а інший суб'єкт має законне право вимагати від іншої особи виконання її обов'язків» [8].

«Господарсько-майнові зобов'язання між господарюючими суб'єктами або між господарюючими й негосподарюючими суб'єктами - юридичними особами згідно господарських договорів називають господарсько-договірними зобов'язаннями» [8].

Податковий кодекс в Україні регулює відносини у сфері фіскалізації податків та зборів, зокрема визначає «повний перелік податків і зборів, що сплачуються в Україні, та порядок їх справляння, визначає їх платників, а також права платників та їх обов'язки» [33].

Методологічною основою формування інформації щодо ДЗ в обліку є НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [25] та НП(С)БО 15 «Дохід» [26]. Крім цього для відображення бухгалтерського обліку користуються інструкцією «Про використання плану рахунків бухгалтерського обліку» [14] та «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» [13]. Також інструкцією щодо плану рахунків, зафіксовано План рахунків для використання в господарській діяльності, впроваджений підприємствами ще з 2000 року [14].

За Інструкціями «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» «безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів» [13], які здійснюються банками згідно розрахункових документів. Також зазначена інструкція регламентує всі безготівкові розрахунки, їх порядок проведення, правила документообороту, банківське списання коштів з рахунку, нарахування пені.

Задля успішної організації обліку заборгованості дебіторів на підприємстві варто використовувати Наказ про облікову політику, робочий план рахунків і розроблена згідно власних особливостей первинна документація (рис.1.7).

«Наказ про облікову політику» це внутрішньогосподарський регламент організації бухгалтерського обліку підприємства, який має враховувати такі особливості: «форму власності, організаційно-правову структуру; види економічної діяльності, обсяги діяльності, асортимент продукції, чисельність співробітників тощо; обрану систему оподаткування, наявність та умови отримання пільг» [5].

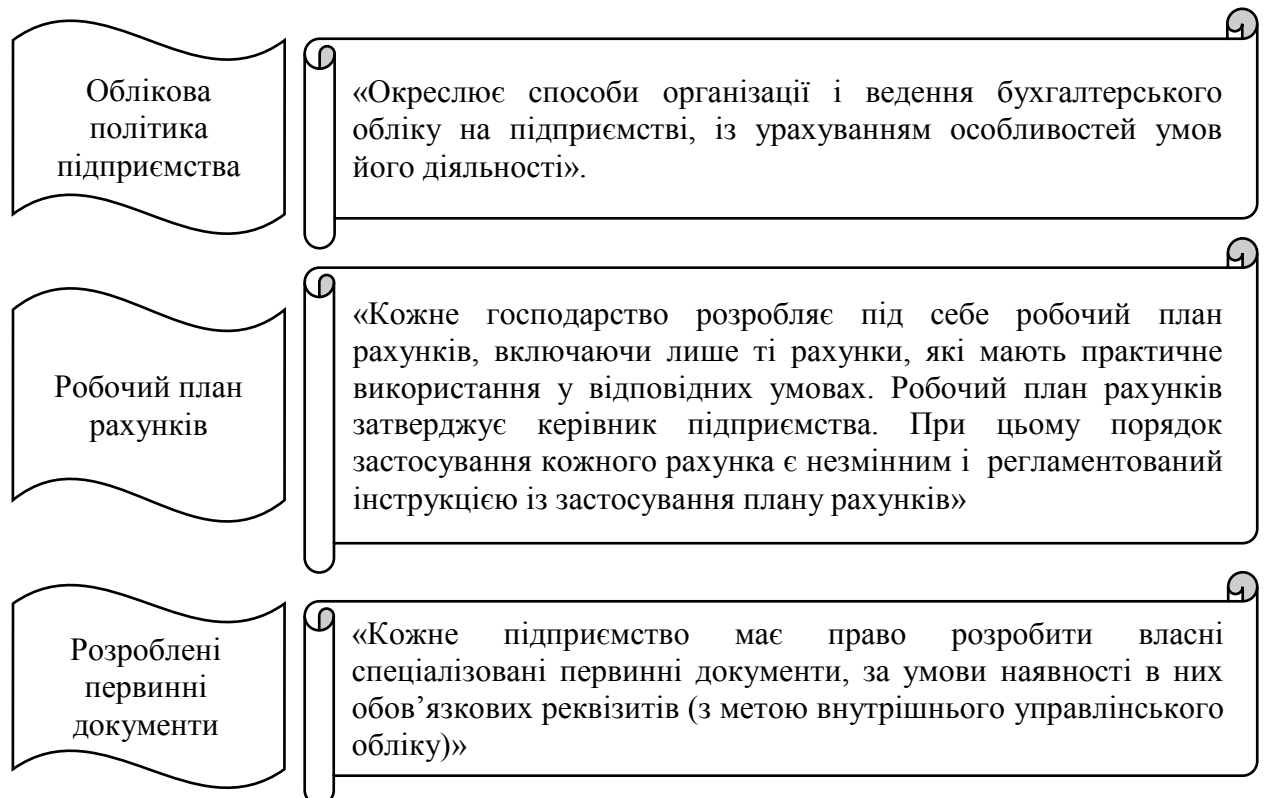

Рис. 1.7. Регулюючі робочі внутрішні документи обліку розрахунків з дебіторами

План рахунків розроблений для застосування всього народного господарства, тому кожен суб'єкт впроваджує для себе відповідний робочий план рахунків, що оптимально враховує особливості діяльності. Затверджується такий робочий план через керівника підприємства, оскільки саме він цілком несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку. А от порядок застосування кожного окремого рахунку, встановлений інструктивно, і керівництво не має права змінювати. Стабільність плану рахунків на підприємстві забезпечує стійку якість ведення обліку, а отже, важливо ґрунтовно поставитися до створення такого робочого плану

рахунків.

Висновки до розділу 1

У даному розділі надано матеріал з висвітлення теоретичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення ДЗ, зокрема розкриті питання виникнення, а також економічної природи заборгованості дебіторів, її класифікації й нормативного та правового регулювання. Також проаналізовано погляди науковців щодо трактувань термінів «дебітор» та «дебіторська заборгованість», принципів систематизації такої заборгованості та окреслено засади обліку.

Так у першому розділі з'ясовано, що:

- однозначного визначення ДЗ серед наукових досліджень немає, приміцьому існує низка питань, які потребують уточнення, а саме вузьке змістовне спрямування та відсутність у його визначенні комплексного підходу.

- відсутня регламентована класифікація, що може спричиняти деякі незручності щодо міжнародного й національного обліку ДЗ.

- заборгованість дебіторів виникає в господарствах цілком природньо через взаємовідносин стосовно продажу чи надання послуг. А ось її величина відносно загальних оборотів підприємства, її структура можуть по різному впливати на діяльність суб'єктів.

- утворення ДЗ пов'язане безпосереднім формуванням прямих та альтернативних витрат. Це спричиняє відволікання коштів з обігу, відносними ризиками повернення, інфляційних втрат. Зрозуміло, що безконтрольне утворення такої заборгованості прямо впливає на скорочення грошових потоків й на зменшення прибутковості підприємства.

- згруповано збірну класифікацію для ДЗ, яка дійсно висвітлює економічну суть різноутвореної ДЗ й допомагає проводити її якісніше оцінювання.

- розглянуто вплив на утворення ДЗ як зовнішніх так і внутрішніх факторів.

- регулюванням обліку в національному законодавчому полі є система

актів, за якими суб'єкти господарювання провадять свою діяльність та забезпечують якісний облік і звітність. Тому безумовною умовою законодавчо-вірного ведення обліку дебіторської заборгованості є ознайомлення та освоєння відповідної нормативної бази задіяними особами.

- систематизовано й розглянуто законодавчі документи в національному законотворенні, що регулюють розрахункові операції, порядок їх проведення та контролюють процес дотримання такого порядку.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

2.1. Фінансово-економічна характеристика товариства

Товариство с обмеженою відповідальністю «ІНТЕЛ-АГРО» зареєстроване в Кіровоградській області Олександрійському районі селі Солдатське. Підприємство займається більшою мірою сільськогосподарським виробництвом.

Кожне товариство без винятку турбується про свої активи, в тому числі про забезпечення своєї діяльності достатнім обсягом матеріальних ресурсів, що безпосередньо задіяне у виробництві. Ми також провели оцінювання майна ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» за 2018-2022 рр. (рис. 2.1).

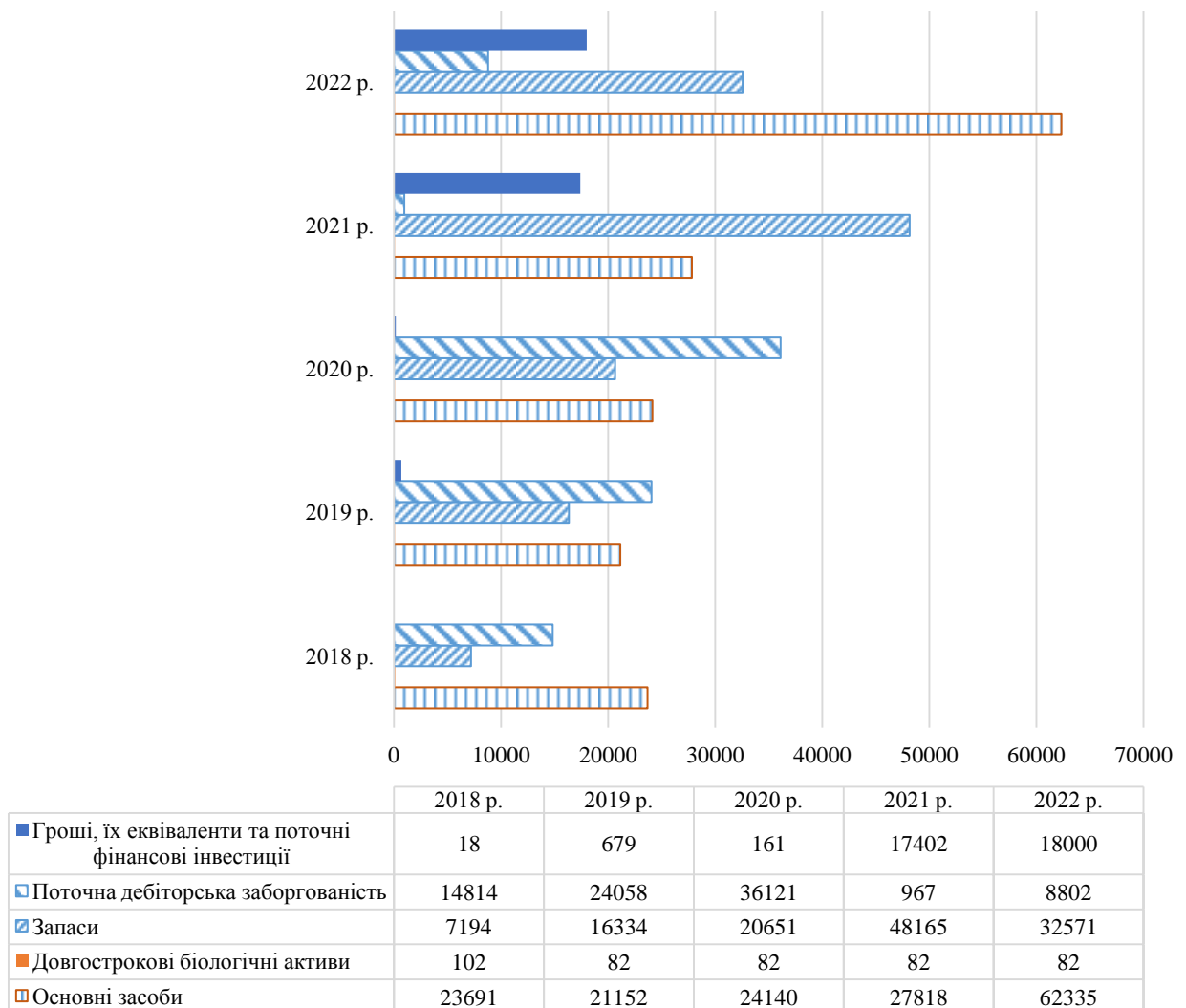

Рис. 2.1. Оцінка майна ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», тис. грн.

Загалом за 2018 – 2022 рр. загальна вартість майна товариства зростає. Значний вплив на це мали зовнішні фактори, зокрема інфляція. Підприємство неодноразово дооцінювало свої активи. Можемо за даними рис. 2.1 зазначити, що збільшення вартості майна відбулось багато в чому за рахунок основних засобів. Тут зростання показало більш ніж 2,6 рази порівняно з базовим 2018 роком. Також в товаристві значно скоротилася за обсягом дебіторська заборгованість – падіння більше 40%. Це позитивна динаміка, оскільки кошти працюють, а не зависають у вигляді невиплачених зобов'язань. Відзначимо значний ріст залишків горошових коштів на балансі підприємства. Якщо в 2018 році ми бачимо тільки 18 тис. грн., то у 2022 році вже 18 млн.грн.

Разом з цим спостерігаємо суттєве збільшення і капіталу товариства. Загальний показник зріс у 2,3 рази, а власний капітал збільшився у 2022 році втричі.

Щодо поточних зобов'язань за досліджуваний період, то вони скоротилися на 92,6%, і склали в 2022 році 816 грн. Довгострокові зобов'язання взагалі в останні два роки були погашені, і в балансі відсутні. Це говорить про позитивну динаміку в розвитку підприємства.

Окрему увагу слід звернути на оцінювання основних засобів товариства (табл. 2.1). Показники таблиці вказують на достатньо вагоме укріплення товариством «ІНТЕЛ-АГРО» своєї матеріально-технічної бази. Значна частина основних засобів оновилася й активно використовувалася. І хоча вибуття засобів збільшилося на 260 %, все рівно надходження основних засобів на порядок переважало цей показник. Це безпосередньо вплинуло і на двократне зростання нарахування амортизації, що можна пояснити вибором товариства більш інтенсивних способах нарахування зносу.

Темп приросту на протязі всього періоду дослідження мав позитивну динаміку і досяг в 2022 році 69,48%, що є досить значним показником, хоча знову ж таки багато в чому це відбулося через інфляційні процеси та переоцінку об'єктів. Коефіцієнт оновлення в 2022 році досяг рівня 41%.

Варто також звернути увагу на достатнє зростання коефіцієнту зносу з 54,73% на кінець 2018 року до 77,12% у 2022 році, що свідчить про серйозне старіння технічних засобів.

Таблиця 2.1

Оцінка основних засобів ТОВ «ІНТЕЛІ-АГРО»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
<i>Вихідна інформація, тис. грн.</i>						
Вартість основних засобів на початок року	41162,0	46217,0	48448,0	56764,0	67490,0	163,96
Надійшло за рік	1113,0	2108,0	7653,0	11115,0	47606,0	4277,27
Вибуло за рік	197,0	526,0	1574,0	389,0	711,0	360,91
Вартість основних засобів на кінець року	46217,0	48448,0	56764,0	67490,0	114385,0	247,50
Нараховано амортизації за рік	2739,0	4770,0	5328,0	7048,0	12378,0	451,92
Знос основних засобів:						
а) на початок року	19787,0	22526,0	27296,0	32624,0	39672,0	200,50
б) на кінець року	22526,0	27296,0	32624,0	39672,0	52050,0	231,07
<i>Показники руху основних засобів</i>						
Річний приріст (+) або зменшення (-), тис. грн.	5055,00	2231,00	8316,00	10726,00	46895,00	927,70
Темп зростання (зниження), %	112,28	104,83	117,16	118,90	169,48	+57,20 в.п.
Темп приросту (зменшення), %	12,28	4,83	17,16	18,90	69,48	+57,20 в.п.
Коефіцієнт оновлення, %	2,41	4,35	13,48	16,47	41,62	+39,21 в.п.
Коефіцієнт вибуття, %	0,48	1,14	3,25	0,69	1,05	+0,57 в.п.
Період оновлення (можливого повного вибуття), років	51,82	31,12	9,77	6,34	2,47	-49,36 в.п.
Коефіцієнт заміни (простого відтворення), %	17,70	24,95	20,57	3,50	1,49	-16,21 в.п.
Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	454,18	105,83	108,66	96,50	98,51	-355,67 в.п.
Період обороту, років	15,95	9,92	9,87	8,81	7,35	46,06
<i>Показники функціонального стану основних засобів</i>						
Коефіцієнт зносу, %:						
а) на початок року	48,07	48,74	56,34	57,47	58,78	+10,71 в.п.
б) на кінець року	54,73	59,06	67,34	69,89	77,12	+22,40 в.п.
Коефіцієнт придатності, %:						
а) на початок року	51,93	51,26	43,66	42,53	41,22	-10,71 в.п.
б) на кінець року	45,27	40,94	32,66	30,11	22,88	-22,40 в.п.

Відразу ж помітні і зміни показника коефіцієнта придатності, який у 2022 році опустився до рівня 22,88%, що на 22,4% менше базового.

Поглянемо за допомогою рис. 2.2 на показники фінансових результатів за 2018-2022 роки. Так відразу кидається в очі суттєвий ріст чистого доходу, який з майже 18,5 млн.грн. у 2018 р. зріс до більш ніж 65 млн.грн. у 2022 р., що в 3,5 рази більше базового.

Але ще більшими темпами проходить зростання собівартості реалізованої продукції. Так у 2018 р. її показник становив на рівні 3082 тис. грн., а вже у 2022 році перетнув позначку у 36 млн. грн., що більш ніж в 11 разів більше, що в першу чергу пов'язано з великою інфляцією й значною часткою імпортованих виробничих запасів. Разом з цим валовий прибуток зріс на 86%, що в умовах сьогодення також викликає повагу.

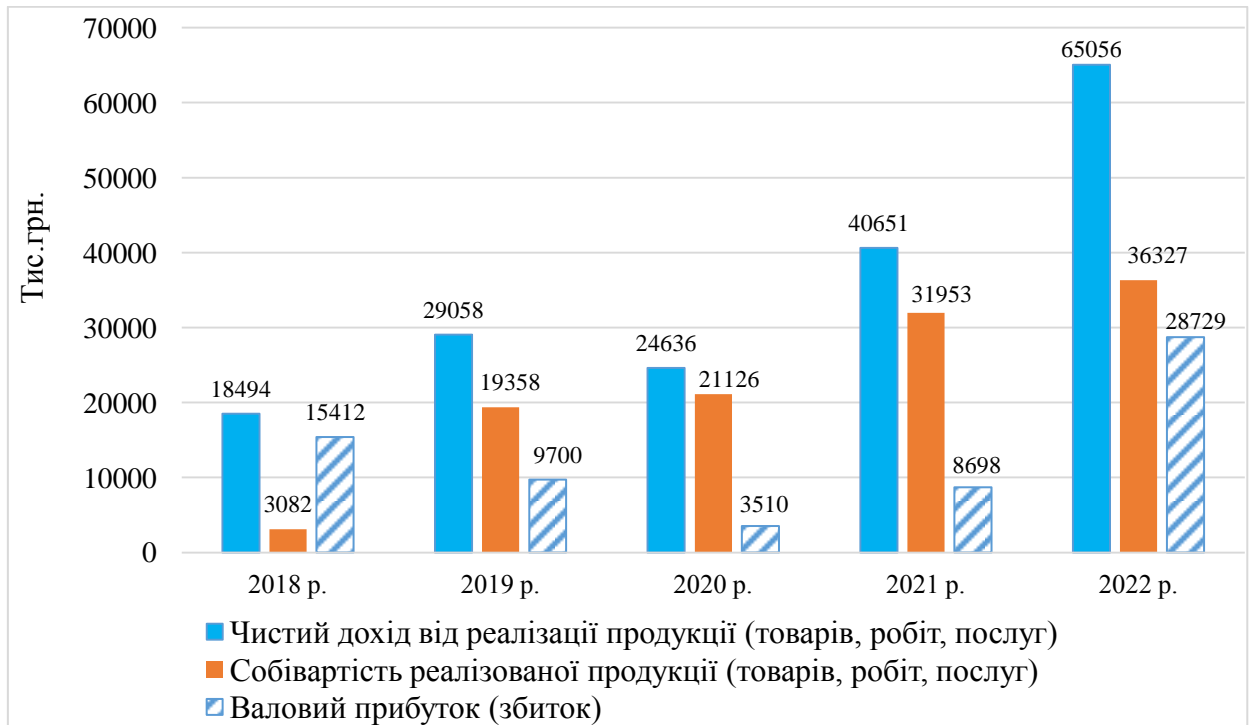

Рис. 2.2. Аналіз фінансових результатів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», тис. грн.

Відмітимо і двократне зростання чистого прибутку товариства, який на кінець 2022 року склав близько 22,3 млн. грн., що більше базового на 10 млн. грн. Окремо зазначимо відсутність жодного збиткового року за досліджуваний період, і враховуючи пандемічний період та військові дії на території нашої країни, зіпсовану логістику сільського господарства, це поважний результат. Дійсно було незначне зниження рівня прибутковості в 2020 та 2021 роках, та все ж показник прибутковості загалом був не нижче 21%, що дозволяло товариству міцно себе почувати.

Звернемо увагу на показники фінансової стійкості ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» за 2018-2022 роки (таблиця 2.2).

Оцінка показників фінстійкості таблиці 2.2 показує перевищення

майже всіх їх нормативних значень, що вже говорить про позитивні результати діяльності товариства.

Таблиця 2.2

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Показники структури капіталу						
Коефіцієнт автономії	0,77	0,70	0,63	0,99	0,99	128,43
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,23	0,30	0,37	0,01	0,01	2,72
Коефіцієнт фінансування	3,42	2,28	1,73	119,06	161,79	4728,04
Коефіцієнт фінансового ризику	0,29	0,44	0,58	0,01	0,01	2,12
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,97	0,98	0,98	1,00	1,00	103,53
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,77	0,70	0,63	0,99	0,99	128,43
Показники стану оборотних активів						
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	11525,00	19607,00	23887,00	66146,00	58854,00	510,66
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	0,51	0,48	0,42	0,99	0,99	194,14
Коефіцієнт забезпеченості запасів	1,50	1,20	1,13	1,36	1,79	119,04
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	-	0,01	-	0,12	0,09	-
Показники стану основного капіталу						
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,56	0,50	0,48	0,73	0,72	128,31
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,42	0,28	0,25	0,26	0,47	111,18
Коефіцієнт накопичення амортизації	0,49	0,56	0,57	0,59	0,46	93,36
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,68	1,23	1,52	1,75	0,82	120,24

У 2022 р. коефіцієнт автономії ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» склав 0,99 (нормативне >0,5), що більше базового на 0,22, а коефіцієнт концентрації залученого капіталу складає менше 0,01, що говорить про повну незалежність суб'єкта від залучених засобів.

Коефіцієнт фінансування також значно перевищує нормативний рівень і має тенденцію до зростання. Коефіцієнт реальної вартості майна зріс 28,31 %, а коефіцієнт реальної вартості ОЗ у майні на 11,18%.

Суттєво змінилася структура активів. Так за п'ять років коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних коштів зріс з 0,68 до 0,82, що на

20,24% більше базового 2018 року. Коефіцієнти забезпечення оборотних запасів й коштів також перевищують нормативні показники, що говорить про здатність товариства тримати рівень власного капіталу й при потребі поповнювати за рахунок власних джерел оборотні кошти.

Поглянемо тепер на таблицю 2.3, де зібрані показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

Таблиця 2.3

Оцінка ліквідності та оборотності оборотних активів
ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», тис. грн.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Оцінка ліквідності						
Високоліквідні активи (А1)	18,00	679,00	161,00	17402,00	18000,00	100000,00
Середньоліквідні активи (А2)	15005,00	24058,00	36121,00	967,00	8802,00	58,66
Низьколіквідні активи (А3)	7662,00	16334,00	21097,00	48654,00	32868,00	428,97
Найбільш строкові зобов'язання (П1)	105,00	276,00	33492,00	316,00	383,00	364,76
Короткострокові зобов'язання (П2)	11055,00	21188,00	-	561,00	433,00	3,92
Оцінка оборотності оборотних активів						
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	18494,00	29058,00	24636,00	40651,00	65056,00	351,77
Середньорічна вартість оборотних активів	20614,00	31878,00	49225,00	62201,00	63346,50	307,30
Коефіцієнт обертання оборотних активів	0,90	0,91	0,50	0,65	1,03	114,47
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	1,11	1,10	2,00	1,53	0,97	87,36
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	401	395	719	551	351	87

Всі показники ліквідності ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», окрім середньострокових, показали суттєве зростання. Так, високоліквідні активи зросли з 18 тис. грн. до 18 млн. грн., низьколіквідні активи збільшилися в 4,3 рази, з 7,6 млн. до 32,8 млн. грн., що є відмінними показниками.

Також відмічаємо зростання коефіцієнта обертання оборотних активів з 0,9 до 1,03, що на 14,47% більше базового року. При цьому знизився коефіцієнт завантаження оборотних активів з 1,11 до 0,97. Окремо слід сказати про зменшення одного обороту оборотних активів, що є позитивом для товариства, оскільки дозволяє вивільнити запаси з обороту, і свідчить

про якісне управління.

Також і коефіцієнт абсолютної ліквідності та загальної ліквідності суттєво перевищують своє нормативне значення (рис. 2.3).

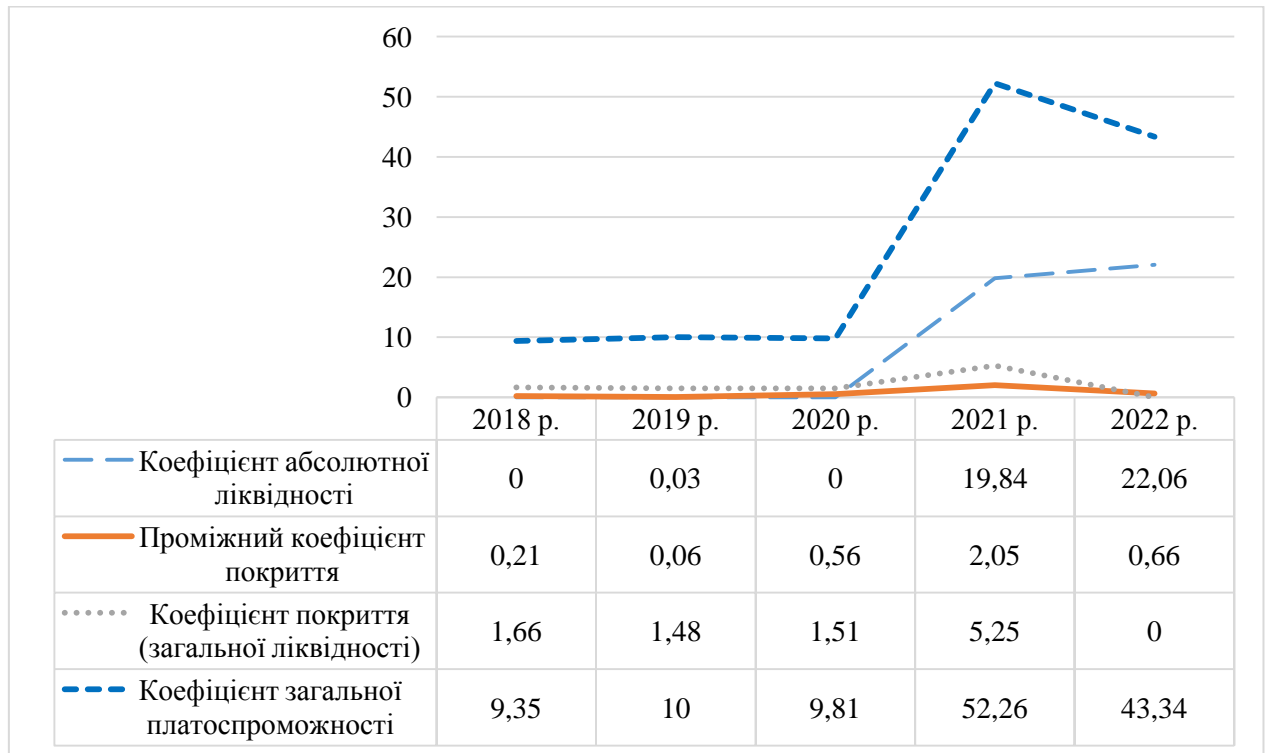

Рис. 2.3. Показники платоспроможності ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

Зокрема коефіцієнт з абсолютної ліквідності в 2022 р. склав 22,06 (норма $\geq 0,2$), проміжний коефіцієнт покриття зріс втричі в порівнянні з 2018 роком і склав 0,66. Коефіцієнт загальної платоспроможності в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» достатньо високий і показує повну незалежність від залучених грошей.

Окремо зазначимо ріст коефіцієнту оборотання поточної дебіторської заборгованості, що пояснюється значним її скороченням на 2022 рік. Коефіцієнти ж оборотання оборотних активів й капіталу ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» збільшилися у 2022 р. на 34,4% й 103,8% відповідно, що зменшило й тривалість одного обороту. Зазначимо зростання фондівдачі необоротних активів товариства на 34,45%, на що вплинуло збільшення виручки від реалізації.

Загалом протягом даного періоду товариство «ІНТЕЛ-АГРО» весь час відноситься до класу А – стійке фінансове становище, а інтегрований

показник фінстану практично знаходиться на одному рівні, що вказує на стабільність товариства.

Отже, ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» є прибуткове, фінансовостійке товариство. Керівництво приділяє увагу вдосконаленню, оновленню своєї матеріально-технічної бази й нарощує обсяги виробництва.

2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерських служб й оцінка базових основ облікової політики

ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» керується при організації свого обліку в першу чергу Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [11].

У товаристві «ІНТЕЛ-АГРО» весь облік тримається на трьох бухгалтерах в центральній конторі господарства. Весь функціонал поділений за сегментами відповідальності. Зрозуміло що головний бухгалтер взяла на себе більшість відповідальності та функції, що стосуються подачі звітності, як податкової, так і різної статистичної. На ній же висить питання закриття періоду, визначення фінрезультатів, моніторингу договірних відносин та накладення цифрових підпису й печатки на платіжних документах і вцілому звітності. Два інші обліковці розділяють між собою питання обліку ОЗ, ТМЦ, складського обліку, занесення номенклатури, контрагентів, розрахунків з різного типу контрагентами, нарахування і оплати праці, контроль нарахування ПДФО, ВЗ та ЄСВ.

Загалом вся система обліку згідно Наказу про облікову політику товариства підпорядковується головбуху, до нього сходяться всі інформаційні облікові потоки. Керівник самого товариства разом з головбухом відповідає за саму організацію облікового процесу. За наказом керівника формуються всі необхідні в процесі діяльності комісії. Також на плечі керівника та головбуха лягає контроль за забезпеченням порядку

ведення обліку, відповідності національному законодавству, та внутрішнім розпорядженням та наказам.

Облікова політика - «це сукупність принципів, методів і процедур, які використовує суб'єкт господарювання для підготовки та подання фінансової звітності» [5], найпершим завданням якої є «впорядкування облікового процесу на підприємстві; забезпечення методологічного та методичного відображення майна, господарських операцій та кінцевих результатів; надання системності, цілеспрямованості обліку; підвищення ефективності бухгалтерського обліку» [5].

Облікову політику загалом можна подати як «вибір методик, прийомів і способів ведення обліку із наведених в нормативних документах з методології обліку в межах загальних правил і принципів його організації» [5]. Створення основи облікової політики підприємства важливий процес, що в майбутньому забезпечує впорядкування обліку, точність, якість інформації, її коректність, та ефективність обліку.

Ще на етапі планування облікової політики слід усвідомлювати, що за рахунок обраних методів оцінки зобов'язань чи активів, господарство може впливати на свої результати діяльності. Розглянемо на рис. 2.4 що саме товариство може самостійно спланувати в обліковій політиці.

Рис. 2.4. Особливості планування облікової політики господарства

Оскільки на підприємстві маються територіально-віддалені від бухгалтерії об'єкти обліку (склади, бригади, МТП), то відповідальність за якість і оперативність обліку покладено на головних фахівців на місцях. Саме вони формують й передають інформацію про відпрацьований час співробітників, витрати на місцях матеріалів чи використання запасів, контролюють дотримання якості заповнення документації, оперативності даних та їх достовірності.

Великим плюсом ведення обліку в товаристві «ІНТЕЛ-АГРО» є використання автоматизованих програм, але є й недоліки. Зокрема сама програма присутня тільки в головному офісі, а на місцях в більшості випадків ведення проводиться за допомогою заповнення вручну бланків документів, які в кінці дня, зміни намагаються обробити та передати в бухгалтерію.

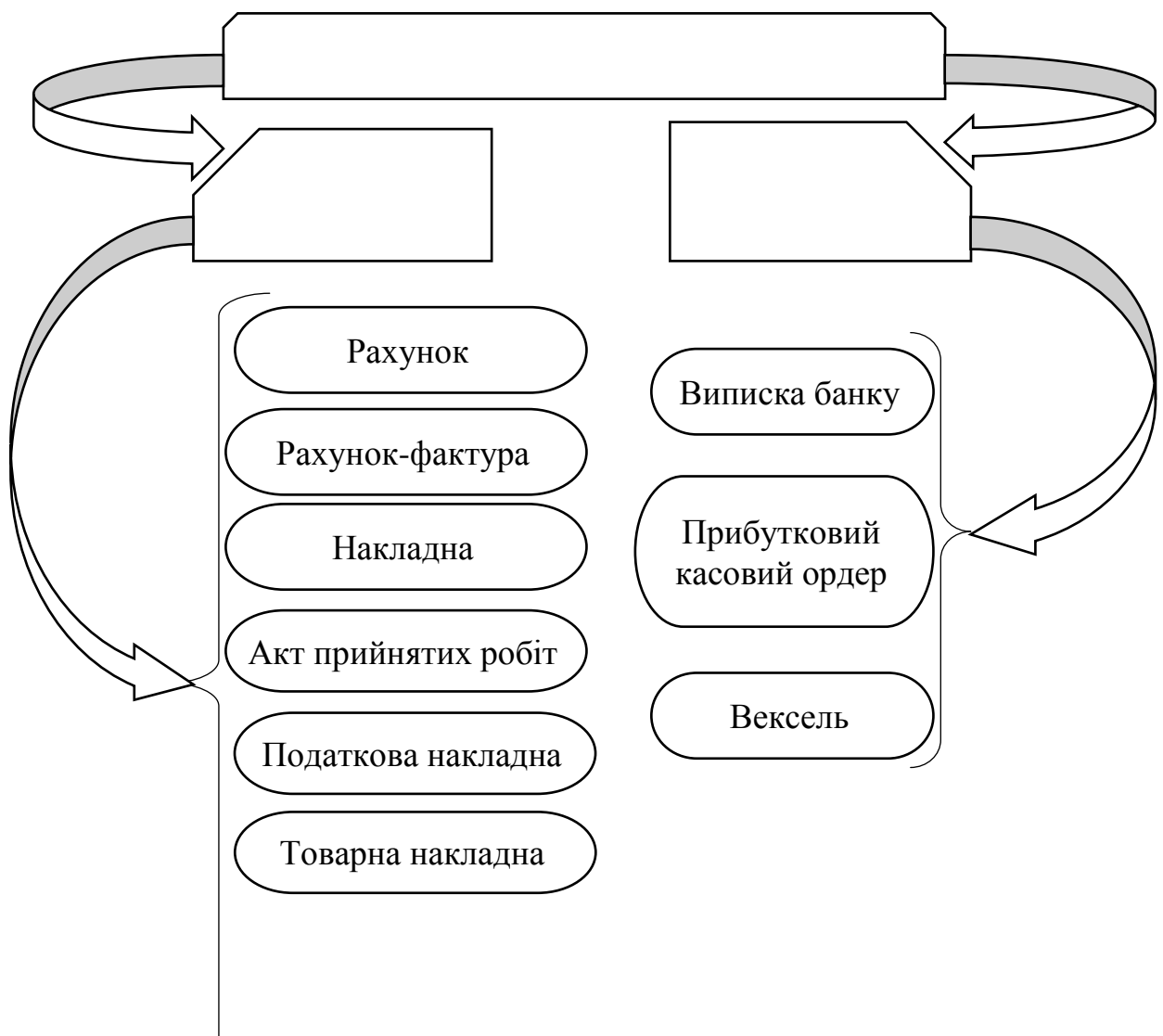
2.3. Документальне відображення облікових операцій щодо

дебіторської заборгованості товариства

В процесі ведення своєї господарської діяльності ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» для документального відображення ДЗ бере за основу НП(С)БО 10 та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [11].

Документальний облік заборгованості дебіторів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» передбачає ведення наступних первинних документів: договорів, рахунків-фактур, актів виконання робіт, чеків, векселів тощо (рис. 2.5).

Господарська діяльність ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» передбачає реалізацію своєї продукції, а отже формування відносин з дебіторами. Вся ключова інформація щодо таких відносин зазначається в договорах, де зазначаються права та зобов'язання всіх сторін, в тому числі умови виникнення заборгованості дебіторів й порядок її погашення. В залежності від таких умов виникають різні варіанти продажу: передоплата (аванс), післяоплата, одночасна оплата з відвантаженням.

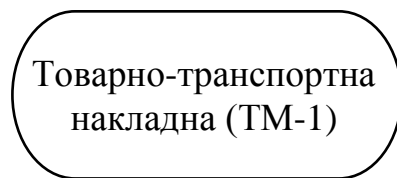

Рис. 2.5. Первинні документи із розрахунків з покупцями й замовниками

Тобто в залежності від договірних умов формується схема виникнення дебіторки. А отже і порядок оформлення документами в залежності від умов договору буває зовсім різний, як і контроль за таким договорами. Схематично облік дебіторської заборгованості показано на рис. 2.6.

Отож базовим елементом виникнення заборгованості дебіторів в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» є договір. Далі вже момент передачі продукції має фіксуватися накладною – «супровідним документом, який надається покупцю й містить номенклатурний список, кількість, ціну, умови доставки та інформацію щодо відправника та отримувача» [11].

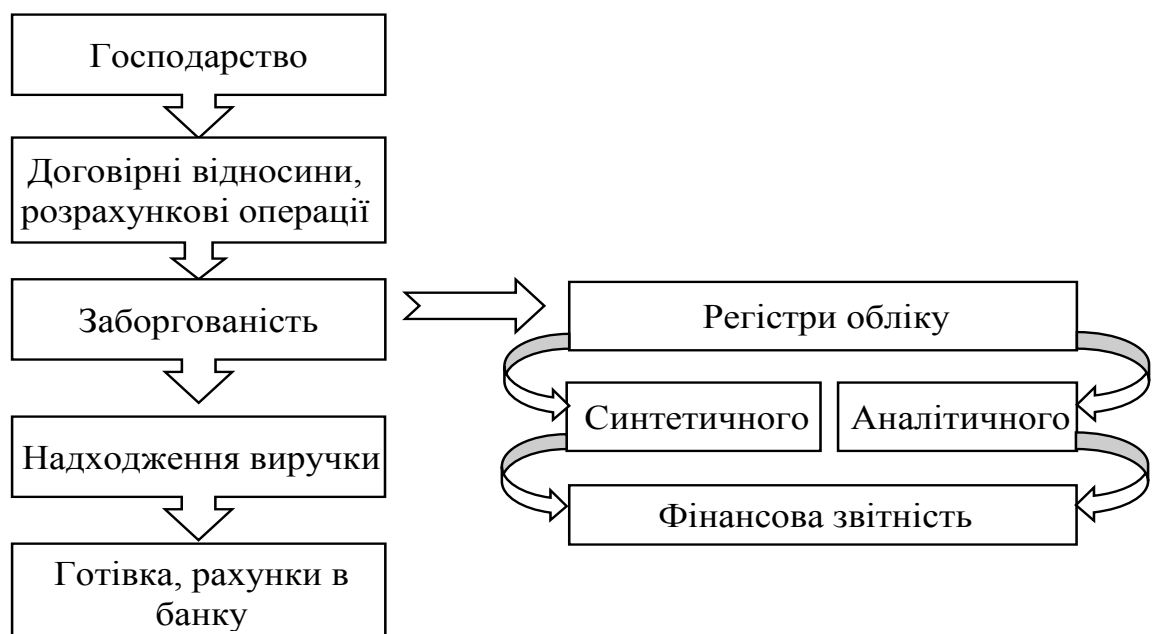

Рис. 2.6. Схема бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

Випишується накладна двома примірниками: один передається підприємству-покупцю як підстава для отримання продукції, інший

залишається в місці відвантаженні й є підставою на списання такої продукції.

У разі договірної передплати покупцю виписується рахунок для оплати в двох примірниках – знову ж один віддається, інший – залишається.

При відвантаженні автотранспортом виписують ТТН – «первинний документ призначений для списання ТМЦ у відправника й оприбуткування їх у вантажоодержувача, проведення в складському, оперативному і бухгалтерському обліку» [11], а також для розрахунку за транспортування й обліку виконаних робіт». Обов'язковою частиною ТТН є виписка подорожнього листа вантажного автомобіля (форма №2-ТН). ТТН складається на кожного одержувача і кожен рейс окремо в трьох примірниках.

ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» факт реалізації показує одночасно з відвантаженням, а оплату (безготівково чи готівкою до 10 тис. грн.) покупці проводять вже після. Відповідно вхідними документами щодо оплати є ПКО та інформація з виписки банку. Всі дебітори мусять керуватися договором щодо термінів та сум сплати, але можуть траплятися непередбачувані обставини, які не дають виконати умови договору з різних причин (стійка чи тимчасова фінансова неплатоспроможність; форс-мажор, банкрутство). Результатом несвоечасності оплати є виникнення сумнівної заборгованості, і саме для її покриття товариства формують резерви сумнівних боргів.

ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» не має графіків документообігу, зокрема і щодо обліку ДЗ, що має негативний вплив на організацію документування даної ділянки обліку. Розробка такого графіку документообігу дозволить підвищити управлінську складову, оскільки він являється інформаційною складовою.

Синтетичний облік ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» організовано за П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [25]. Опираючись на «План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» [32], товариством розроблений робочий

план рахунків.

Синтетичний облік поточної ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» показують за допомогою рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» і рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Дебет 36 рахунку показує реалізаційну вартість наданих послуг з урахуванням ПДВ, кредит – суму отриманих платежів. Подивимося на типові проводки товариства щодо обліку ДЗ (рис. 2.7).

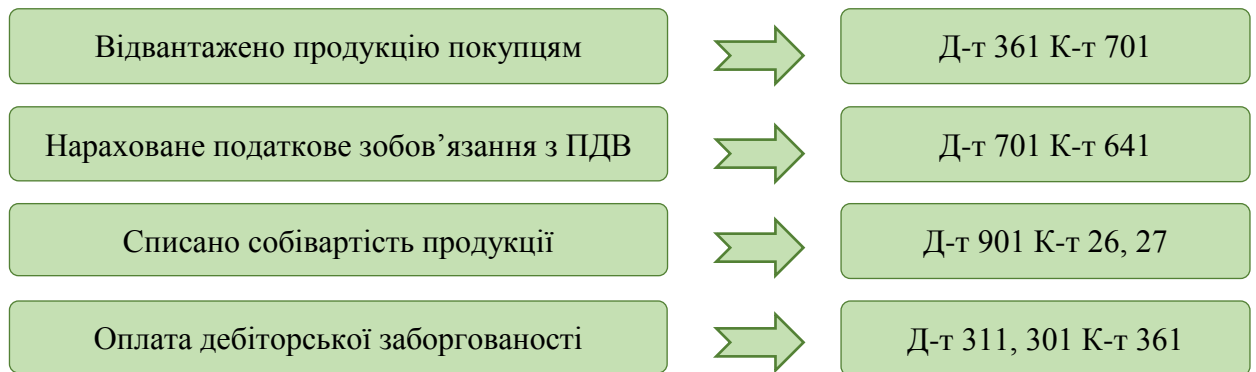

Рис. 2.7. Типова кореспонденція з обліку розрахунків з покупцями і замовниками ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

Рахунок 37 слугує для ведення поточної ДЗ з різними дебіторами та видані аванси, нараховані доходи, претензії, відшкодування спричиненої шкоди й інших операцій. Дебет рахунку висвітлює виникнення ДЗ, а кредит - погашення або списання ДЗ. Аналітика ведеться за кожним дебітором у розрізі видів заборгованості, її строків виникнення й погашення. Типові кореспонденції обліку розрахунків з різними дебіторами поглянемо на рис.2.8.

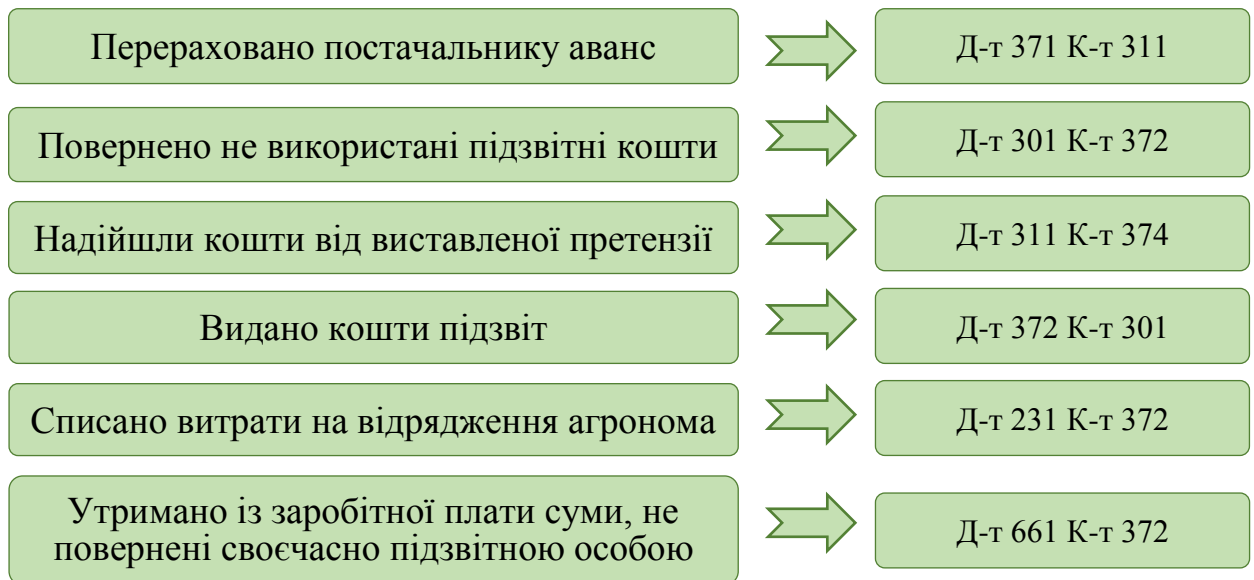

Рис. 2.8. Типова кореспонденція з обліку розрахунків з різними дебіторами ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

Елементом синтетичного обліку ДЗ виступає облік резервів сумнівних боргів, для відбиття якого Планом рахунків передбачили рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» й рахунок 944 «Сумнівні та безнадійні борги». З метою їх якісного обліку проводиться оцінювання потенційних надходжень від продажу чи використання сумнівного боргу. «П(С)БО № 10 передбачає 3 методи розрахунку резервів сумнівних боргів» [25] (рис. 2.9).

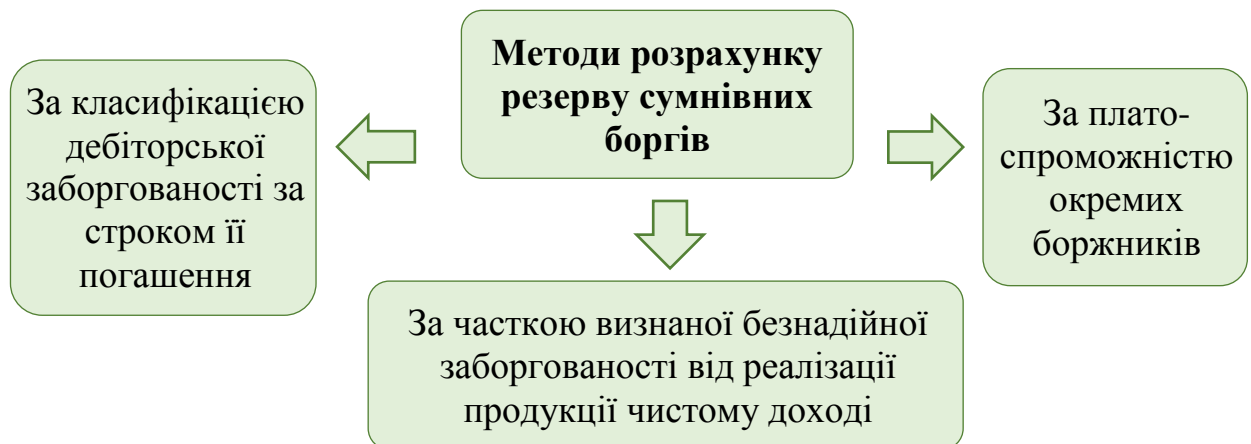

Рис. 2.9. Методи розрахунку резерву сумнівних боргів

В ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» немає єдиного регламентованого підходу до використання якогось одного методу розрахунку резерву сумнівних боргів. Але були деякі випадки таких розрахунків, опираючись на платоспроможність боржників, де виходили з її оцінки для кожного такого боржника і формували коефіцієнт сумнівності. Типова кореспонденція

зазначена на рис. 2.10.

Рис. 2.10. Типова кореспонденція обліку резерву сумнівних боргів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

На практиці при користуванням автоматизованих програм ведення обліку ДЗ не передбачає окремого ведення аналітичних чи синтетичних документів, оскільки така інформація формується автоматично за відповідними алгоритмами. Головне при цьому коректно подати дані щодо кожного дебітора та відповідного договору в систему і можна в будь-який час отримати інформацію по балансу рахунків 36,37, по картці субконто, провести аналіз рахунку по субконто та аналіз самого субконто, проглянути обороти між субконто.

Отже, облік ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» в цілому налагоджений згідно законодавства, всі операції та договори фіксуються, аналітика ведеться по кожному договору та дебітору. До недоліків слід віднести відсутність графіку документообігу з обліку ДЗ та недостатньо розвинений управлінський облік, а також статистичний облік, дані якого можна використати для якісного проведення аналітичних процедур.

2.4. Напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості підприємства

Кожного разу при дослідженні тієї чи іншої частини обліку ми стикаємося з непохитною істиною – повна, достовірна, оперативна інформація є запорукою ефективного управління. Тому саме формуванню масиву даних приділяється багато уваги на кожному підприємстві. І це не тільки забаганка обліковців, це в першу чергу вимоги менеджменту, вимоги державних органів, як фіскальних, контролюючих, так і просто тих, що збирають статистичні дані.

Всі названі суб'єкти мають дещо різні цілі свого функціонування, тому і збирають (вимагають) від господарюючих суб'єктів різну інформацію. В цьому криється відповідь формування повного масиву даних в обліку, не винятком є і сегмент обліку заборгованості дебіторів.

Як було зазначено раніше, інформація щодо ДЗ береться головним чином з первинного обліку, який швидко обробляється в системі, і дає змогу отримати різні дані під різним кутом бачення. І чим більше буде сформовано даних, чим довший період їх збору, тим краще можна дослідити всі процеси та зробити якісний аналіз.

Один з сучасних напрямів удосконалення обліково-аналітичного сегменту може бути використання товариством нової інтегрованої форми звітності. Теперішня фінзвітність не показує реальну вартість товариства, не надає цілісного уявлення щодо господарського процесу, а здебільшого висвітлює тільки визначені аспекти. Метою ж нової інтегрованої звітності виступає «надання інформації, яка дозволяє зацікавленим користувачам оцінити здатність підприємства генерувати майбутні економічні вигоди протягом визначеного періоду часу» [38].

Інтегрована звітність здебільшого орієнтована для управлінських потреб стратегічного курсу і майбутні перспективи. Більшість підприємств натепер не користуються інтегрованими звітностями, аргументуючи це відсутністю виробничої необхідності, часто не задумуючись про потенційні вигоди від її використання. Поглянемо на переваги використання такої

звітності (рис.2.11).

Рис. 2.11. Переваги використання інтегрованої звітності

Крім цього не забуваємо про важливість фінального етапу обліку ДЗ – безпосереднє погашення боргів дебіторами. Це питання не втрачає свою актуальність на протязі всього періоду функціонування товариства, оскільки отримані грошові кошти відразу перенаправляються у обслуговування виробничої діяльності і багато в чому забезпечують цей нескінченний процес.

Разом з тим, порушення дисципліни платежів покупцями призводить до проблем з виплатами працівникам, що знижує їх мотивацію, та породжує кризу неплатежів вже нас перед постачальниками сировини, або ж просто затримує розширення виробництва чи інвестиційні процеси. Тому господарство повинне на повну використовувати можливості системи безготівкових розрахунків задля пришвидшення процесу оплат та збільшення обіговості засобів.

До речі договір в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» залишається ключовим елементом регулюванні і контролю облікової діяльності товариства. Важливо при укладанні договорів обов'язково приділити час його істотним умовам

(ціна, предмет договору, форма оплати, санкції за порушення договору), бо це в першу чергу наші інтереси.

Саме визнання договірних відносин, зокрема договору, об'єктом обліку на новий рівень висуває і питання організації обліку договірних відносин. Так, пропонуємо ведення обліку господарських договорів в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» здійснювати на позабалансових рахунках 031 «Договірні зобов'язання» й 032 «Договірні права», де договори мають відобразитися з моменту набуття чинності. Способи погашення таких договорів (попередня, часткова попередня, оплата після відвантаження) повинні виступати базовою ознакою для відображення (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Порядок обліку на позабалансових рахунках договірних відносин ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

Зміст операції	Рахунок «Договірні зобов'язання» 031		Рахунок «Договірні права» 032	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т
<i>1. Спосіб оплати: оплата після одержання продукції</i>				
Укладено договір	-	12000	12000	-
Одержано товар	-	-	-	12000
Здійснено оплату	12000	-	-	-
<i>2. Спосіб оплати: часткова передоплата</i>				
Укладено договір	-	12000	12000	-
Перераховано аванс	4000	-	-	-
Одержано товар	-	-	-	12000
Здійснено остаточний розрахунок	8000	-	-	-
<i>3. Спосіб оплати: повна передоплата</i>				
Укладено договір	-	12000	12000	-
Здійснено передоплату	12000	-	-	-
Одержано товар	-	-	-	12000

Самі реєстри на підприємстві доцільно використовувати в розрізі кожного дебітора, це сприятиме системності, прозорості та контрольованості дебіторської заборгованості.

Окремим питанням слід винести відсутність в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»

відображення в обліку претензій згідно договірних умов до покупців. Це значно ускладнює і контроль за самим процесом формування претензій, і контроль за їх виконанням (погашенням), і викликає неприємні ситуації у відносинах з контрагентами при їх слабо контрольованій видачі.

Один з варіантів більш якісного контролю і за веденням договірних відносин, і за контролем відносин по кожному контрагенту та його дебіторською заборгованістю перед нами в цілому, є впровадження в обліковий процес ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» картки оперативного обліку розрахунків з покупцями та замовниками (додаток Б). На наше переконання записи в ній регулярно повинен здійснювати обліковець, який відповідає за облік розрахункового рахунку, оскільки основою відображення буде виписка банку або онлайн моніторинг стану рахунку. В цілому витрата часу на ведення такої картки незначна і цілком перекриється потенційними вигодами від налагодження контролю за розрахунковою дисципліною та можливістю оперативного реагування на порушення графіку проплат.

В попередньому пункті вже зазначалася відсутність регламентованого підходу до повноцінного формування резервів сумнівних боргів, які знову стають актуальними для підприємств у зв'язку з нестабільною економічною ситуацією під впливом військових дій. При цьому П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» передбачає «відображення в балансі дебіторської заборгованості за чистою вартістю реалізації, яка розрахована як різниця між первісною показником вартості дебіторської заборгованості й сумою резерву сумнівних боргів» [25].

Оптимальним для ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», ми переконані, буде створення резерву сумнівних боргів опираючись на платоспроможність боржників за передуючі роки, виходячи з її оцінки для кожного такого боржника. В результаті такої оцінки виводиться коефіцієнт сумнівності, хоча він і досить суб'єктивний, але саме він визначає оптимальну суму резервів по такій заборгованості, що визначається процентом безнадійної заборгованості до сплаченої ДЗ кожним дебітором й відповідної суми ДЗ за такий період.

Та крім суб'єктивності коефіцієнта відмітимо і трудомісткість визначення та складність такого розрахунку, особливо при збільшенні обсягів сумнівної ДЗ. Попри це потенційний ефект від таких розрахунків перевищує витрати та дозволяє товариству почуватися захищеним в майбутньому стосовно свого забезпечення оборотними ресурсами.

Висновки до розділу 2

За результатами другого розділу роботи в дослідженні обліково-аналітичного забезпечення в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» дебіторської заборгованості можемо звітувати про такі висновки:

- визначено досить високий рівень фінансового становища товариства, інтегрований показник фінстану підтримується також вище середнього, що вказує на стабільність товариства, керівництво приділяє увагу вдосконаленню, оновленню своєї матеріально-технічної бази й нарощує обсяги виробництва.

- розглянуто всю організацію ведення обліку товариства, окреслено зони відповідальності обліковців, визначено особливості облікової політики, зазначено вузькі місця в організації.

- описано порядок ведення документального обліку ДЗ, зазначено ланцюги первинних документів, які фіксують операції з обліку ДЗ, розкрито питання ведення аналітичного й синтетичного обліку на рахунках, які висвітлюють інформацію щодо даної ділянки.

- визначено, що ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» не має графіків документообігу, зокрема і щодо обліку ДЗ, і це має негативний вплив на організацію документування даної ділянки обліку. Розробка такого графіку документообігу дозволить підвищити управлінську складову, оскільки він являється інформаційною складовою менеджменту.

- облік ДЗ товариства в цілому налагоджений згідно законодавства, всі

операції та договори фіксуються, аналітика ведеться по кожному договору та дебітору.

- віднесено до недоліків відсутність графіку документообігу з обліку ДЗ та недостатньо розвинений управлінський облік, а також статистичний облік, дані якого можна використати для якісного проведення аналітичних процедур.

- запропоновано використання товариством нової інтегрованої форми звітності, яка орієнтована для управлінських потреб стратегічного курсу і майбутні перспективи, та окреслено переваги її використання .

- рекомендовано господарству більш повно використовувати можливості системи безготівкових розрахунків задля пришвидшення процесу оплат та збільшення обіговості засобів.

- запропоновано вести облік господарських договорів в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» на позабалансових рахунках 031 «Договірні зобов'язання» й 032 «Договірні права», де договори мають відображатися з моменту набуття чинності, а способи погашення таких договорів (попередня, часткова попередня, оплата після відвантаження) повинні виступати базовою ознакою для відображення.

- висвітлено можливий порядок обліку на позабалансових рахунках договірних відносин ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

- відзначено відсутність в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» відображення в обліку претензій згідно договірних умов до покупців, що значно ускладнює і контроль за самим процесом формування претензій, і контроль за їх виконанням (погашенням), та викликає неприємні ситуації у відносинах з контрагентами.

- запропоновано впровадити в обліковий процес ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» картки оперативного обліку розрахунків з покупцями, що покращить контроль і за веденням договірних відносин, і за відносинами по кожному контрагенту та його дебіторською заборгованістю перед нами в цілому.

- рекомендовано формувати резерви сумнівних боргів опираючись на

платоспроможність боржників за передуючі роки, виходячи з її оцінки для кожного такого боржника.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

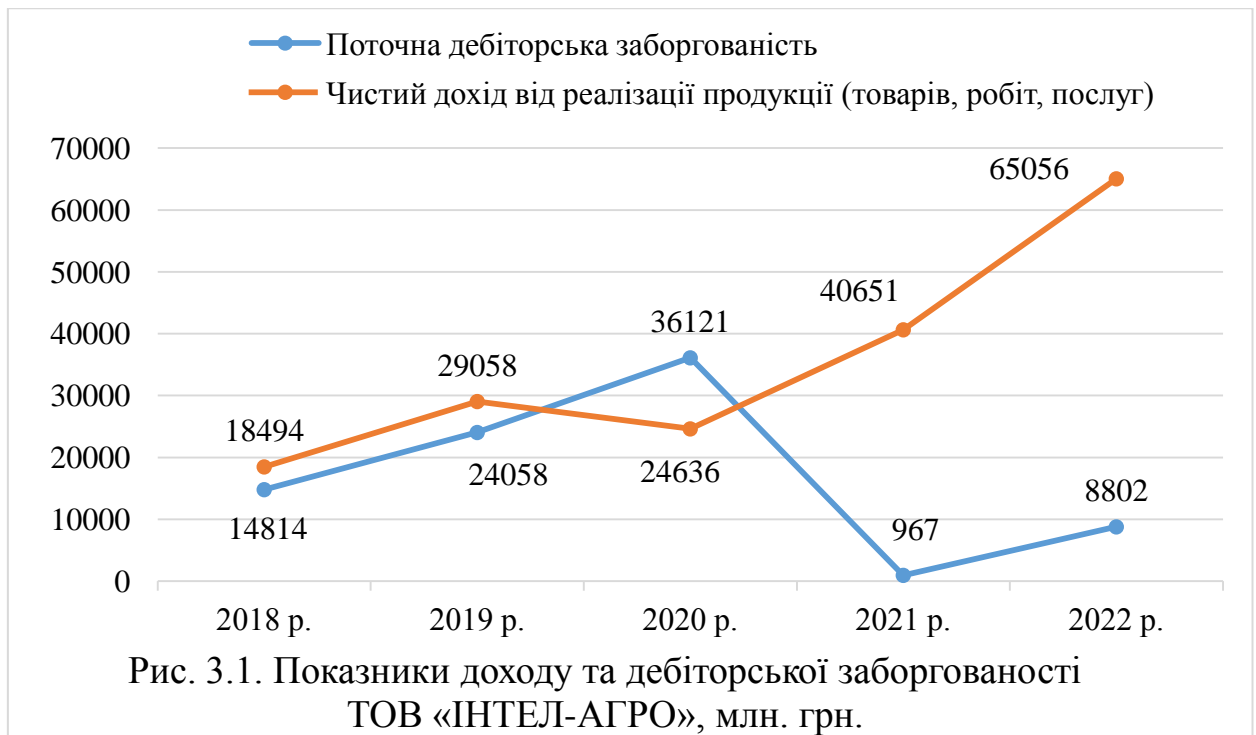
3.1. Аналіз стану і структури дебіторської заборгованості та напрямки її оптимізації в товаристві

Під час своєї господарської діяльності кожне підприємство вступає у товарно-грошові відносини з іншими суб'єктами. І результатом таких відносин майже завжди є формування заборгованостей – з однієї сторони дебіторської, з іншої кредиторської. Товариство «ІНТЕЛ-АГРО» має достатньо широке коло покупців своєї продукції і з кожним з них намагається працювати індивідуально, оскільки саме такий підхід є запорукою якісних відносин, а значить успішного бізнесу.

Та варто зазначити, що різні дебітори по різному ставляться до своїх зобов'язань – дехто відразу розраховується за поставки, деякі навіть оплачують наперед, інші ж часто розглядають отримання таких поставок як своєрідне «товарне кредитування». Тому майже в будь-який період на підприємстві присутня дебіторська заборгованість і в цьому розділі ми розглянемо деякі її показники більш детально та в динаміці.

На початковому етапі давайте поглянемо на загальні показники виручки та рівня виникнення ДЗ (рис. 3.1).

Як показують дані рисунку 3.1 за досліджуваний період поведінка показників доходу та ДЗ мала різнонаправлений характер. Так у 2022 році бачимо суттєве зростання доходу ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» з майже 18,5 млн. грн. до більш ніж 65 млн. грн., що говорить про зростання більш, ніж в 3,5 рази в порівнянні з базовим 2018 р. Так, дійсно, зростання чимале, але це зовсім не означає про такий же ріст реалізованої продукції в натуральному вираженні. Така ситуація пояснюється суттєвим ростом інфляційних процесів, і як наслідок, ростом цін на продукцію.

Та тут цікаво подавитися на тенденцію зміни показника ДЗ, особливо зважаючи на паралельне зростання доходу. Так, на протязі досліджуваних років бачимо суттєве зростання показника ДЗ з 14,8 млн. грн. у 2018 році до більш ніж 36 млн. грн. у 2020 р., що навіть перевищило показники доходу даного року. Пояснити це можна достатньою довірою в той час дебіторам, яка складалася на протязі довгого періоду, і саме таку політику відносин було обрано в діяльності, тим більше це приносило свій позитивний результат.

Вже за результатами 2021 року бачимо зміну тренду. Попри збільшення доходів від реалізації товариство змінило підхід до договірних відносин, звернувши увагу на нестабільність та загрозові прогнози, спричинені військово політичною ситуацією. З 2021 року товариство орієнтувалося більше на повну передоплату або одночасну оплату разом з відвантаженням продукції. Як результат, показник ДЗ знизився порівняно з попереднім роком більш ніж в 36 разів. І хоча вже на кінець 2022 року бачимо зростання ДЗ до 8,8 млн. грн., це все одно нижче базового на 40%.

Давайте подивимося як себе повели в цей час найбільш ліквідні показники балансу – гроші та їх еквіваленти (рис. 3.2). Як бачимо з рисунку з

2018 по 2020 роки лівова частка активів ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» перебувала у вигляді поточної ДЗ, що загалом показує негативний бік управління. Оскільки відбувалося «товарне кредитування» дебіторів, що суттєво впливало на наявність живих грошей на підприємстві та зменшувало його можливості маневрувати та закривати вже свої поточні потреби.

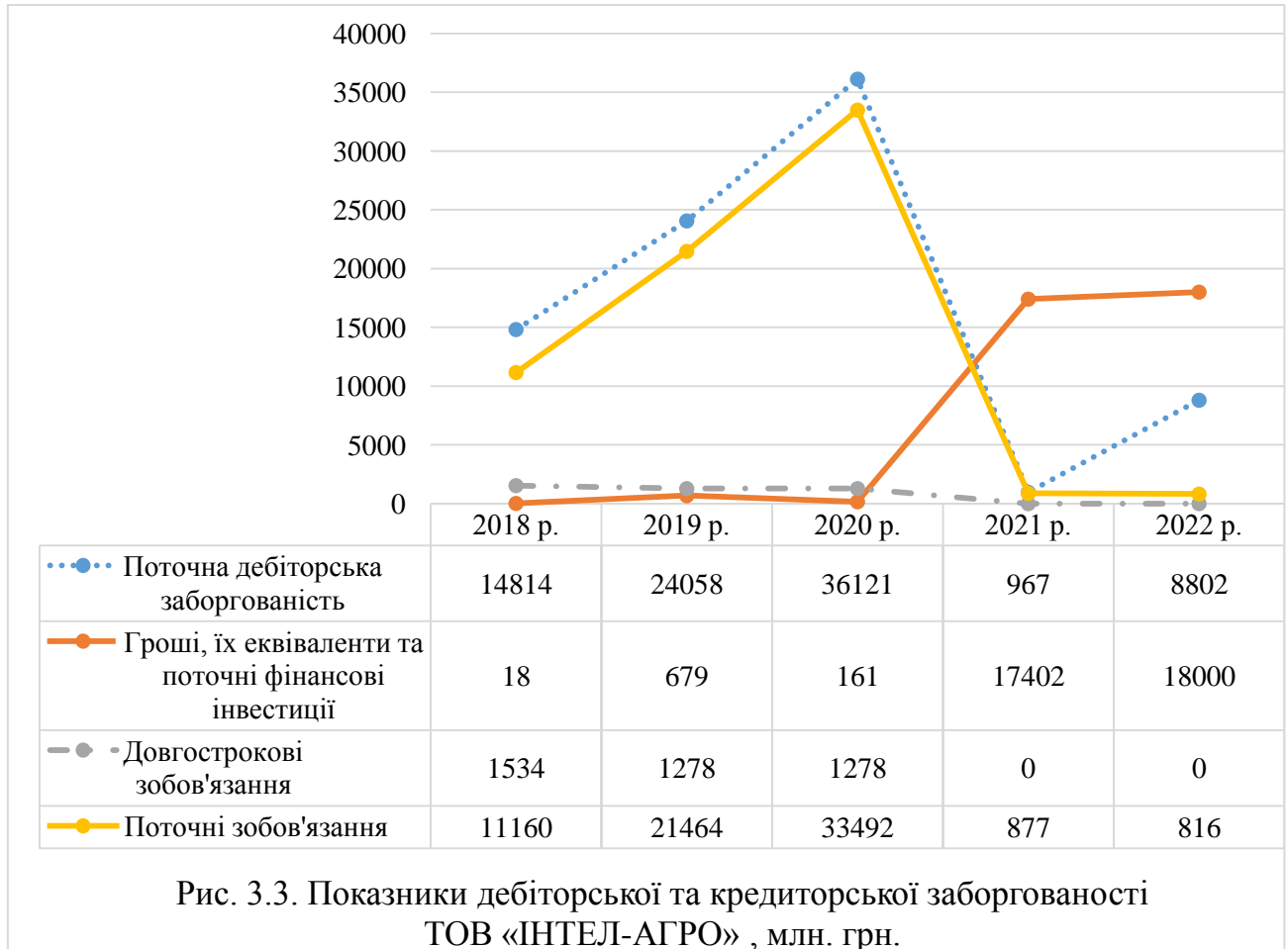

В 2021 та 2022 роках залишки на банківських рахунках мали зовсім інше сальдо. Якщо а 2018 році сальдо становило 18 тис. грн., то вже у 2021 та 2022 році 17,4 та 18 млн. грн. відповідно. Знову ж таки наголосимо, що сталося це з причини відмови ставити в договірних умовах тривалі терміни оплати. Товариство почало працювати за принципом «спочатку гроші – потім товар» або ж по синхронному відвантаженні та оплаті. І це в умовах суттєвої невизначеності економіки виявилось єдиним правильним рішенням. Вже у 2022 році майже вся дебіторська заборгованість була сформована з коротким періодом її погашення та тільки з перевіреними часом дебіторами. В товаристві на сьогодні табу відвантажувати продукцію «випадковим» чи «разовим» замовникам без попередньої оплати.

Розглянемо як же змінилася ситуація в товаристві стосовно вже своїх зобов'язань після зміни підходу в реалізації продукції дебіторам (рис. 3.3).

Дані рисунку свідчать, що за рахунок отримання на свої рахунки

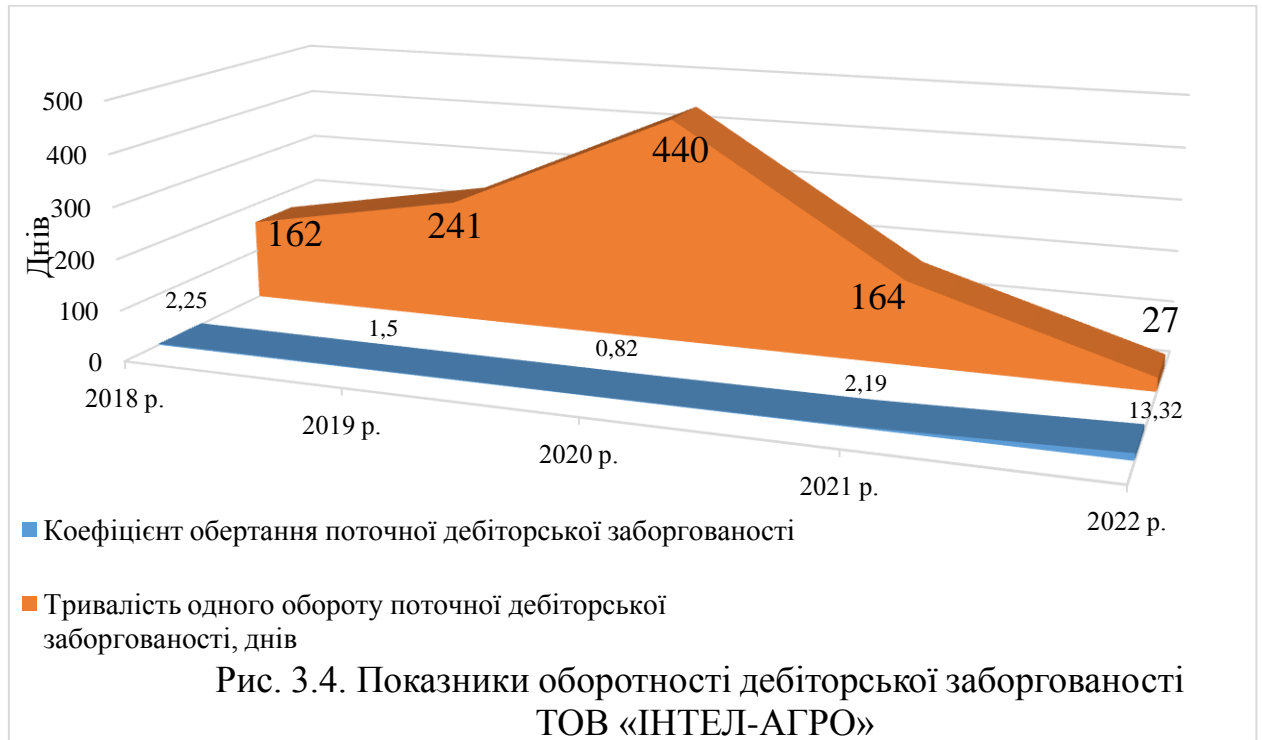
коштів в результаті погашення ДЗ товариство перенаправило їх також задля погашення вже своїх зобов'язань. Так, вже у 2021 році товариство погасило всі свої довгострокові борги і до них на поверталось, хоча ще в 2018 році вони склали 1,534 млн. грн.

З таким же підходом ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» взялося і за поточні зобов'язання. Ще в 2018 році показник даних боргів товариства складав близько 11 млн. грн., і виріс майже до 33,5 млн. грн. вже у 2020 р., але за наступні два роки бачимо значне скорочення кредиторки, що говорить про значно змінений підхід менеджменту до управління як кредиторською, так і дебіторською своєю заборгованістю.

Розглянемо такі специфічні показники як коефіцієнт обертання ДЗ та тривалість такого обороту в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» (рис. 3.4). Отже, згідно даних аналізу можемо констатувати значне пришвидшення оборотності ДЗ товариства. Зокрема, в 2018 році тривалість одного обороту ДЗ складала 162 дні, піднявшись до планки 440 днів у 2020 році, вже у 2022 р. бачимо

показник 27 днів, що є прекрасним результатом.

Загалом показник тривалості обороту ДЗ знизився на 135 дні, що в шість разів швидше базового року. Коефіцієнт оборотності є оберненим до показника обороту, тому тут тенденції зміни однакові. Якщо в 2018 році оборот ДЗ в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» складав 2,32 рази на рік, у 2020 році знизився до 0,82 оборотів за рік, то вже показник у 2022 році складав 13,32 обороти, що говорить про значне пришвидшення оборотності, що і виливається у значно більші показники доходності товариства.

Отже, що ми спостерігаємо на сьогодні: скорочення на 40% поточної ДЗ, зростання на 18 млн. грн. коштів на рахунках товариства, повне погашення довгострокових зобов'язань та скорочення поточних на 93 %, пришвидшення оборотності ДЗ до 27 днів, що становить 13,32 обороти за рік. Якщо оцінювати цей результат в цілому, то можемо говорити про ефективність управління в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

Якщо ж окреслювати роль дебіторської заборгованості, то тут важко нівелювати її вплив на діяльність товариства. Різкі коливання в обсягах ДЗ на підприємстві має негативний вплив на його грошовий потік, що в свою чергу ставитиме під сумнів можливості виконання своїх зобов'язань та

платоспроможність товариства. Тому значення контролю, моніторингу, аналізу ДЗ підвищується у своїй вазі. З огляду на викладене пропонуємо поглянути на рекомендовану систему обліково-аналітичного забезпечення, зокрема і дебіторської заборгованості (рис. 3.5).

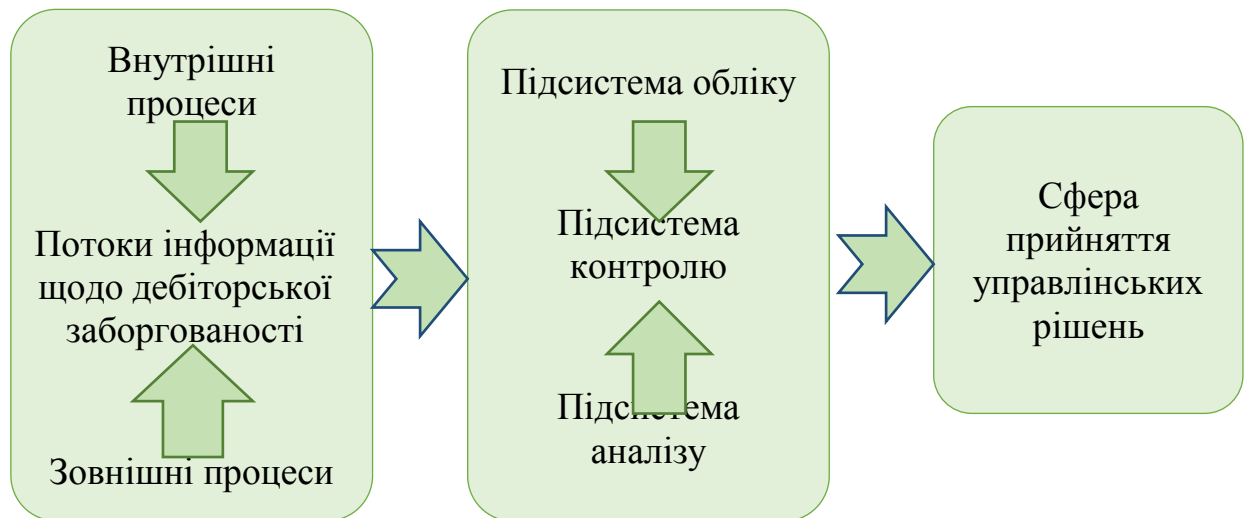

Рис. 3.5. Рекомендована система обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості

Така система слугує задля оптимізації механізму забезпечення обліковою та аналітичною інформацією стосовно ДЗ від її збирання до кінцевого прийняття рішення.

Окремо варто зупинитися на доцільності проведення аналізу, оскільки він дозволяє:

- проводити моніторинг ДЗ, що підвищить якість інформації про дебітора та знизить ризик неплатежів;
- розраховувати планові показники ДЗ;
- визначати найбільш вигідні умови погашення заборгованості дебіторами;
- виявляти «слабкі місця» (неплатоспроможних дебіторів, чинники впливу на неповернення, ризики безнадійної боргу).

Для досягнення цієї мети аналізу пропонуємо оптимізаційну модель аналізу ДЗ (рис. 3.6). На основі даної моделі були запропоновані різні заходи з метою ефективного управління ДЗ, зокрема факторинг, взаємозалік,

реструктуризація, застава й гарантія.

Рис. 3.6. Оптимізаційна модель аналізу дебіторської заборгованості

Однак, на основі проведеного аналізу, товариство «ІНТЕЛ-АГРО» може доповнювати або скорочувати такий список.

3.2. Теоретичні й практичні аспекти контролю дебіторської заборгованості та напрями його покращення

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується значною

кількістю комерційних дефолтів, тому ДЗ, що виникає в процесі господарських відносин з іншими контрагентами, є важливим фактором фінансової стабільності підприємства. Важливо проводити постійний контроль фактичного стану ДЗ, щоб надати користувачам фінансової звітності максимальні гарантії повноти, достовірності та законності наданої інформації.

У сучасних реаліях відбуваються значні зміни в комерційних, економічних і соціальних аспектах діяльності підприємств, що призводить до зміни системи контролю. Облік ДЗ повністю регулюється законодавством, але, не дивлячись на повне контролювання з державного боку, існує ряд проблем в системі дебіторських відносин, що частіше призводить до несвоєчасної сплати боргів дебіторами. Проаналізувавши проблематичні аспекти обліку ДЗ, можна сказати, що це негативно впливає на загальну якість обліку щодо стану ДЗ, її виникнення та погашення. Як наслідок, це є перешкодою для створення якісної системи контролю за договірними термінами погашення такої заборгованості, що знижує конкурентоспроможність товариства.

Дослідження теоретичних та практичних засад системи внутрішнього контролю ДЗ господарств показало наступне (рис. 3.7).

Мета проведення контролю розрахунків з дебіторами є встановити достовірність, повноту та своєчасність даних документів, облікових реєстрів та звітності товариства. Контроль включає перевірку запланованих показників; налагодження системи моніторингу термінів оплати; моніторинг виконання договорів; пошук резервів підвищення платоспроможності підприємства; моніторинг результатів оптимізаційних рішень, прийнятих керівництвом.

Для прискорення оборотності як кредиторської так і ДЗ необхідно визначити оптимальне для товариства їх співвідношення. Вважається, що більш комфортною є ситуація, за якої період обороту ДЗ є меншим за період обороту його кредиторської заборгованості, оскільки в такому випадку

товариства має змогу розрахуватися за своїми боргами коштами від дебіторів. Для забезпечення достовірності інформаційної бази від третіх осіб важливе значення має ефективна система контролю розрахунків з дебіторами, що включає контроль за системою зберігання документів, функціонуванням архіву, алгоритмом проведення інвентаризації документів в архіві та надання доступу до документації тощо. Загалом, ефективний контроль за ДЗ можливий лише за умови тісної співпраці бухгалтерії, фінансового та юридичного відділів.

Рис. 3.7. Проблемні аспекти контролю дебіторської заборгованості

Загалом, можливість повсюдного впровадження ефективного контролю ДЗ забезпечить керівництво товариства найбільш повною та достовірною інформацією про структуру, стан, динаміку відносин з контрагентами й дозволить точно визначити основні напрямки і завдання діяльності товариства. Ми погоджуємося з необхідністю оптимізації політики

управління ДЗ, оскільки вона є частиною загального підходу до управління оборотними активами, спрямованого на збільшення обсягів продажу та визначення ефективності діяльності, а також маркетингової політики товариства. Таким чином, добре організований контроль за повнотою, своєчасністю та правовою обґрунтованістю розрахунків з дебіторами є запорукою успішного розвитку, стійкості й стабільності товариства.

В ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» діє як зовнішній, так і контроль внутрішній. Податкова інспекція провадить зовнішній контроль щодо повноти нарахування ПДВ. Внутрішній контроль здійснюється шляхом інвентаризації залишків продукції, звірки платежів, включаючи зустрічну перевірку, та аналізу ДЗ.

У процесі контролю здійснюється перевірка виконання контрактів, враховуючи не тільки необхідність негайного застосування санкцій за порушення контрактів, а й необхідність їх попередження. Крім того, контролери уважно перевіряють реальність операцій з продажу, зіставляючи надходження платежів, зафіксованих на грошових рахунках, з відповідним списанням продукції, товарів і запасів на 90 рахунок.

Оперативний внутрішній контроль в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» направлений на точний розрахунок обсягу, якості, ціни реалізованої продукції, дотримання програми (термінів) реалізації, та відповідність кількості оприбуткованих запасів, надійність роботи пропускних пунктів під час вивозу продукції. З цією метою широко використовується зустрічна перевірка взаємопов'язаних документів: рахунків-фактур, квитанцій, товарно-транспортних накладних, журналів обліку, відомостей про рух зерна та іншої продукції, звітів руху ТМЦ. При цьому практикується також зустрічна перевірка рахунків з дебіторами.

З огляду на вищезазначене, для покращення системи контролю ДЗ було запропоновано наступні рекомендації:

- розробка комплексу заходів моніторингу потенційних дебіторів-боржників (оцінювати їх фінансовий стан, платоспроможність, репутацію та

імідж на ринку тощо).

- оперативний контроль коефіцієнту ДЗ. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості становить загрозу фінансовій стабільності товариства. Також необхідно включити в управлінську практику лімітування ДЗ в цілому та в розрізі кожного дебітора, періодичний перегляд лімітних сум.

- здійснювати моніторинг стану розрахунків з дебіторами, своєчасно виявляючи неприйнятні види ДЗ. Задля організації контролю можна використовувати робочий документ контролера (Додаток В), який дозволяє по-перше, зібрати дані про своєчасність відвантаження продукції та оформлення документації; по-друге, провести аналіз стану розрахунків з дебіторами з метою виявлення непогашеної заборгованості за різні періоди; по-третє, зробити висновок про можливу доцільність роботи з конкретним покупцем у майбутньому.

- вдосконалити інвентаризаційну систему. Проводити інвентаризацію не тільки щорічну, а й за потреби (в господарському процесі виникає необхідність швидкої звірки даних з даними відповідного контрагента на певну дату). Для цього рекомендуємо схему заходів інвентаризації розрахунків з клієнтами (Додаток Д) та робочий документ - тест контролю (табл. 3.1), що надасть змогу узагальнити інформацію щодо потенційних порушень в товаристві під час організації й проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами.

Таблиця 3.1
Тест контролю організації й проведення інвентаризацій

№	Елемент вибірки	Порушення (+/-)									
		інвентаризації розрахунків взагалі не проводяться	відсутність підписів членів інвентаризаційної комісії у документації	достовірність наявних виправлень не підтвержена підписами членів комісії	відсутність необхідних реквізитів у зазначених розрахункових документах дебіторів	відсутність прописом кількості натуральних показників	акти звірок з дебіторами, не містять обов'язкових реквізитів чи взагалі відсутні	складені інвентаризаційні описи не відповідають встановленим вимогам	відсутність відображення результатів інвентаризацій (відхилені) в обліку	відсутність виділення заборгованості за строками непогашення	Інше
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Дебіторська заборгованість	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-
2	Борг покупців	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-

В подальшому цей документ може використовуватися з метою усунення відхилень та недоліків, виявлених у ході перевірки.

Висновки до розділу 3

При написанні третього розділу в роботі досліджено загальні показники виручки та рівня виникнення ДЗ, проведено наліз стану і структури ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

Запропоновано як результат досліджень систему обліково-аналітичного забезпечення, зокрема і дебіторської заборгованості, що слугує задля оптимізації механізму забезпечення обліковою та аналітичною інформацією стосовно ДЗ від її збирання до кінцевого прийняття рішення.

Рекомендовано для досягнення цілей аналізу оптимізаційну модель аналізу ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», на основі якої запропоновані різні заходи з метою ефективного управління ДЗ, зокрема факторинг, взаємозалік, реструктуризація, застава й гарантія.

Також за результатами досліджень визначено проблемні аспекти контролю дебіторської заборгованості та, з огляду на вищезазначене, для покращення системи контролю ДЗ було надані наступні рекомендації:

- розробка комплексу заходів моніторингу потенційних дебіторів-боржників (оцінювати їх фінансовий стан, платоспроможність, репутацію та імідж на ринку тощо).

- оперативний контроль коефіцієнту ДЗ, оскільки значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості становить загрозу фінансовій стабільності товариства, а також включити в управлінську практику лімітування ДЗ в цілому та в розрізі кожного дебітора й періодичний перегляд лімітних сум.

- здійснювати моніторинг стану розрахунків з дебіторами, своєчасно виявляючи неприйнятні види ДЗ.

- запропоновано задля організації контролю використовувати робочий документ контролера, який дозволить зібрати дані про своєчасність відвантаження продукції та оформлення документації; провести аналіз стану розрахунків з дебіторами з метою виявлення непогашеної заборгованості за різні періоди; зробити висновок про можливу доцільність роботи з конкретним покупцем у майбутньому.

- вдосконалити інвентаризаційну систему. Проводити інвентаризацію не тільки щорічну, а й за потреби (в господарському процесі виникає необхідність швидкої звірки даних з даними відповідного контрагента на певну дату).

- запропоновано схему заходів інвентаризації розрахунків з клієнтами.

- рекомендовано для впровадження робочий документ - тест контролю, що надасть змогу узагальнити інформацію щодо потенційних порушень в товаристві під час організації й проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами, а в подальшому цей документ може використатися з метою усунення відхилень та недоліків, виявлених у ході перевірки.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті дослідження обліково-аналітичного забезпечення ДЗ в кваліфікаційній роботі висвітлено теоретичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення ДЗ, зокрема розкриті питання виникнення, а також економічної природи заборгованості дебіторів, її класифікації й нормативного та правового регулювання. Проаналізовано погляди науковців щодо трактувань термінів «дебітор» та «дебіторська заборгованість», принципів систематизації такої заборгованості та окреслено засади обліку. Також з'ясовано, що:

- однозначного визначення ДЗ серед наукових досліджень немає, прим'яццюму існує низка питань, які потребують уточнення, а саме вузьке змістовне спрямування та відсутність у його визначенні комплексного підходу.

- відсутня регламентована класифікація, що може спричиняти деякі незручності щодо міжнародного й національного обліку ДЗ.

- заборгованість дебіторів виникає в господарствах цілком природньо через взаємовідносин стосовно продажу чи надання послуг. А ось її величина відносно загальних оборотів підприємства, її структура можуть по різному впливати на діяльність суб'єктів.

- утворення ДЗ пов'язане безпосереднім формуванням прямих та альтернативних витрат. Це спричиняє відволікання коштів з обігу, відносними ризиками повернення, інфляційних втрат. Зрозуміло, що безконтрольне утворення такої заборгованості прямо впливає на скорочення грошових потоків й на зменшення прибутковості підприємства.

- згруповано збірну класифікацію для ДЗ, яка дійсно висвітлює економічну суть різноутвореної ДЗ й допомагає проводити її якісніше оцінювання.

- розглянуто вплив на утворення ДЗ як зовнішніх так і внутрішніх факторів.

- регулюванням обліку в національному законодавчому полі є система

актів, за якими суб'єкти господарювання провадять свою діяльність та забезпечують якісний облік і звітність. Тому безумовною умовою законодавчо-вірного ведення обліку ДЗ є ознайомлення та освоєння відповідної нормативної бази задіяними особами.

- систематизовано й розглянуто законодавчі документи в національному законотворенні, що регулюють розрахункові операції, порядок їх проведення та контролюють процес дотримання такого порядку.

Крім цього при вивченні практичних засад предмету дослідження в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» було:

- визначено досить високий рівень фінансового становища товариства, інтегрований показник фінстану підтримується також вище середнього, що вказує на стабільність товариства, керівництво приділяє увагу вдосконаленню, оновленню своєї матеріально-технічної бази й нарощує обсяги виробництва.

- розглянуто всю організацію ведення обліку товариства, окреслено зони відповідальності обліковців, визначено особливості облікової політики, зазначено вузькі місця в організації.

- описано порядок ведення документального обліку ДЗ, зазначено ланцюги первинних документів, які фіксують операції з обліку ДЗ, розкрито питання ведення аналітичного й синтетичного обліку на рахунках, які висвітлюють інформацію щодо даної ділянки.

- визначено, що ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» не має графіків документообігу, зокрема і щодо обліку ДЗ, і це має негативний вплив на організацію документування даної ділянки обліку. Розробка такого графіку документообігу дозволить підвищити управлінську складову, оскільки він являється інформаційною складовою менеджменту.

- облік ДЗ товариства в цілому налагоджений згідно законодавства, всі операції та договори фіксуються, аналітика ведеться по кожному договору та дебітору.

- віднесено до недоліків відсутність графіку документообігу з обліку

ДЗ та недостатньо розвинений управлінський облік, а також статистичний облік, дані якого можна використати для якісного проведення аналітичних процедур.

- відзначено відсутність в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» відображення в обліку претензій згідно договірних умов до покупців, що значно ускладнює і контроль за самим процесом формування претензій, і контроль за їх виконанням (погашенням), та викликає неприємні ситуації у відносинах з контрагентами.

- досліджено загальні показники виручки та рівня виникнення ДЗ, проведено наліз стану і структури ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

- визначено проблемні аспекти контролю дебіторської заборгованості

З урахуванням вищевикладеного задля окреслення напрямів удосконалення за тематикою дослідження в роботі надано наступні пропозиції:

- запропоновано використання товариством нової інтегрованої форми звітності, яка орієнтована для управлінських потреб стратегічного курсу і майбутні перспективи, та окреслено переваги її використання.

- рекомендовано господарству більш повно використовувати можливості системи безготівкових розрахунків задля пришвидшення процесу оплат та збільшення обіговості засобів.

- запропоновано вести облік господарських договорів в ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» на позабалансових рахунках 031 «Договірні зобов'язання» й 032 «Договірні права», де договори мають відображатися з моменту набуття чинності, а способи погашення таких договорів (попередня, часткова попередня, оплата після відвантаження) повинні виступати базовою ознакою для відображення.

- висвітлено з урахуванням пропозицій можливий порядок обліку на позабалансових рахунках договірних відносин ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО».

- запропоновано впровадити в обліковий процес ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО» картки оперативного обліку розрахунків з покупцями, що покращить

контроль і за веденням договірних відносин, і за відносинами по кожному контрагенту та його дебіторською заборгованістю перед нами в цілому.

- рекомендовано формувати резерви сумнівних боргів опираючись на платоспроможність боржників за передуючі роки, виходячи з її оцінки для кожного такого боржника.

- запропоновано як результат досліджень систему обліково-аналітичного забезпечення, зокрема і дебіторської заборгованості, що слугує задля оптимізації механізму забезпечення обліковою та аналітичною інформацією стосовно ДЗ від її збирання до кінцевого прийняття рішення.

- рекомендовано для досягнення цілей аналізу оптимізаційну модель аналізу ДЗ ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО», на основі якої запропоновані різні заходи з метою ефективного управління ДЗ, зокрема факторинг, взаємозалік, реструктуризація, застава й гарантія.

Для покращення системи контролю ДЗ було надані наступні рекомендації:

- розроблено комплекс заходів моніторингу потенційних дебіторів-боржників (оцінювати їх фінансовий стан, платоспроможність, репутацію та імідж на ринку тощо).

- проводити оперативний контроль коефіцієнту ДЗ, оскільки значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості становить загрозу фінансовій стабільності товариства, а також включити в управлінську практику лімітування ДЗ в цілому та в розрізі кожного дебітора й періодичний перегляд лімітних сум.

- здійснювати моніторинг стану розрахунків з дебіторами, своєчасно виявляючи неприйнятні види ДЗ.

- запропоновано задля організації контролю ДЗ використовувати робочий документ контролера, який дозволить зібрати дані про своєчасність відвантаження продукції та оформлення документації; провести аналіз стану розрахунків з дебіторами з метою виявлення непогашеної заборгованості за різні періоди; зробити висновок про можливу доцільність роботи з

конкретним покупцем у майбутньому.

- вдосконалити інвентаризаційну систему. Проводити інвентаризацію не тільки щорічну, а й за потреби (в господарському процесі виникає необхідність швидкої звірки даних з даними відповідного контрагента на певну дату).

- запропоновано схему заходів інвентаризації розрахунків з клієнтами.

- рекомендовано для впровадження робочий документ - тест контролю, що надасть змогу узагальнити інформацію щодо потенційних порушень в товаристві під час організації й проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами, а в подальшому цей документ може використатися з метою усунення відхилень та недоліків, виявлених у ході перевірки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І.А. Особливості організації та напрями вдосконалення дебіторської заборгованості / І.А. Бержанір/ Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки. 2022. - Том. 2 № 18. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6072>
2. Белозерцев В.С. Методика обліку та аудиту розрахунків з контрагентами на підприємстві / В.С. Белозерцев, О.С. Худякова // Економіка та держава. - 2019. - № 1. - С.73-77. http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/14.pdf
3. Булкот Г. В. Особливості обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємствах, установах, організаціях України / Булкот Ганна Вікторівна, Хукаленко Марина Владиславівна // Економіка. Фінанси. Право. – 2020. – № 1. – С. 6–9.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2009. С.912.
5. Васільєва Л.М. Сутність облікової політики, її значення і вимоги, які до неї пред'являються [Електронний ресурс] / Л.М. Васільєва // Ефективна економіка. - 2013.- № 6. <http://www.economy.nauka.ua>
6. Глушач Ю.С. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості в фінансовій звітності підприємств / Ю.С. Глушач / Економіка та суспільство. - 2022. - № 39. <file:///C:/Users/User/Downloads/1383-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1332-1-10-20220627.pdf>
7. Глушко А., Пиріг Я. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки 2023. №1 (314). С.47-54. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-6>

8. Господарський кодекс України від 16 січня 2004 № 436. [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www/zakon.rada.gov.ua>
9. Гуцаленко Л. Є. Облік дебіторської заборгованості: концептуальні основи НП(С)БО та МСФЗ. Ефективна Економіка. 2020. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2020/4.pdf.
10. Дорохова Л. М., Куровська Н. О. Формування механізму управління дебіторською та кредиторською заборгованістю аграрних підприємств. Наукові горизонти. 2018. № 5 (68). С. 36-43.
11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999р. № 996-XIV. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text)
12. Зінченко О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства / О.В. Зінченко, О.В. Крутих // Інфраструктура ринку. - 2018. - Випуск 25. - С.819-825. http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/136.pdf
13. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» № 22 від 21.01.2004 р. зі змінами та доповненнями. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.
14. Інструкція про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG9518.html
15. Майборода О.Є. Характеристика сутності та поняття дебіторська та кредиторська заборгованість. Економіка і суспільство. Випуск 15 / Мукачівський державний університет, Мукачево. 2021. С. 396-402. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/61.pdf.
16. Меліхова Т.О. Документування обліку розрахунків з покупцями з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, К.О. Новосьолова // http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_1_124.pdf.
17. Меліхова Т.О. Удосконалення документування обліку розрахунків з покупцями та замовниками з метою зміцнення інформаційної безпеки

підприємства / Т.О. Меліхова, Ф.О. Гавриленко // Інвестиції: практика та досвід, 2018. - № 2. - С. 24-32.

18. Міжнародні стандарти фінансової звітності. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_010

19. Міщук Є.В., Сідорова І.І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 2. С. 54-57.

20. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства / Мулик Т. О./ Агросвіт. - 2022. - № 9-10. http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2022/10.pdf

21. Нерієвська А. Аспекти обліково-аналітичного забезпечення та контрольних процедур дебіторської заборгованості. Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку / за заг. ред. Губарик О.М., Халатур С.М., – Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.) 2023. – С.125-134

22. Нерієвська А., Юрченко С.В. Особливості обліку і аудиту витрат на виробництво / Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 11-12 травня 2023 р. – Дніпро : факультет обліку і фінансів, 2023. – С.73-75

23. Нікольчук, Ю., Лопатовська, О., & Пономарьова, К. (2023). АРХІТЕКТОНІКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА. Трансформаційна економіка, (2 (02)), 38-44. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-7>

24. НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ від 07.02.2013 р. № 73 Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

25. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

26. НП(С)БО 15 «Дохід». [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

27. Павлова Г.Є. Фінансовий облік розрахунків з покупцями та замовниками в аграрних підприємствах / Г.Є. Павлова, Н.В. Бондарчук, Л.М. Васильєва // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2012. - Вип. 8(2). - С. 256-260. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2012_8\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2012_8(2))

28. Пасько Т.О. Історія бухгалтерського обліку [Текст]: навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. / Пасько Т.О. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2009. - 141 с.

29. Паянок Т.М. Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості: напрями вдосконалення. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2019. Вип. 1 (42). С.58-63. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/167032/166478> (дата звернення: 19.10.2020)

30. Пінчук, Т., Стефанович, Н., & Кумейко, А. (2023). ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕФІНІЦІЇ «ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ» ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЇ. Економіка та суспільство, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-66>

31. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах / В. Я. Плаксієнко. - К. : ЦУЛ, 2014. – 464 с.

32. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4185.html

33. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

34. Подмешальська Ю.В. Удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості / Ю.В. Подмешальська, К.С. Максимова // Агросвіт. - 2019. - №5. - С.83-91. http://www.agrosvit.info/pdf/5_2019/14.pdf

35. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. Дата оновлення: 04.10.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365->

14#Text

36. Попович, О., & Філімонова, С. (2023). ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ. Молодий вчений, 9 (121), 26-30. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-6>

37. Сидоренко, О., Клименко, Т., & Гливенко, В. (2023). Окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів. Проблеми і перспективи економіки та управління, (3 (31), 201–212. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-201-212](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-201-212)

38. Сколотій Л.О. Удосконалення організації бухгалтерського обліку та управління дебіторською заборгованістю підприємства / Сколотій Л.О. // Вісник ХНАУ. – 2018. - №3. – С.97-102. <http://visen.knau.kharkov.ua/2018313.html>

39. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф., Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства / О.І. Степаненко, М.Ф. Дубовик / Проблеми системного підходу в економіці. - 2022. - № 2(88). <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/18efad67-a88a-47bf-95a5-4724a32a9353/content>

40. Ткачук, Л., & Венда, Ч. (2023). Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. Innovation and Sustainability, (1), 84-90. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>

41. Хомик М.А. Порівняльний аспект обліку дебіторської заборгованості за НП(С)БО та МСФЗ. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Випуск 3(24) / ЖДТУ, Житомир, 2020. С.503-511. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3027/56.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

42. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV із змінами та доповненнями. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

43. Шепель, Т., & Вінтоняк, А. (2023). ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ:

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД. Економіка та суспільство, (52).
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-56>

44. Югас Е.Ф., Машика М.В. Значення дебіторської та кредиторської заборгованостей в умовах ринкових відносин. Науковий вісник Ужгородського університету, 2014. Серія Економіка. Випуск 2 (43). С.201-205.

45. Янчева Л.М. Історичний розвиток поняття «дебіторська заборгованість» та його сучасне трактування / Л.М. Янчева, О.В. Топоркова, Т.О. Євлаш // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. - Харків: ХДУХТ, 2009 - Вип. 2 (10). - С. 30-38.

46. Stender, S. (2023). Improvement of accounting and tax accounting of receivables. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics", 10(2), 42-53. <https://doi.org/10.52566/msu-econ2.2023.42>

ДОДАТКИ

Додаток А

Регулюючі нормативно-правові документи обліку дебіторської заборгованості

ТОВ «ІНТЕЛ-АГРО»
Картка по рахунку: 361
за грудень 2023 р.

Дата	Документ	Операції	Д-т		К-т		Поточне сальдо
			Рахунок	Сума	Рахунок	Сума	
Сальдо на 01.12.2023 р.				214 526,00			
03.12.2023	ТТН-0000614	Продукція СКЛАД ОСНОВНИЙ Пшениця озима ПН-0000614 (03.12.23) ФГ «ЗОРЯ» ПН-0000614 (03.12.23)	361	35000,00	701		Д-т 249 526,00
		Кількість		7,000			
04.12.2023	Банківська виписка БВ-00046	ФГ «ЗОРЯ» КБ «Приватбанк» Оплата за посівний матеріал (Озимий ячмінь) Договір № 67 від 08.09.23 р.	311		361	24000,00	Д 225 526,00
Обороти за період				35000,00		24000,00	
Сальдо на 31.12.2023 р.				225 526,00			

Додаток Б

Робочий документ контролю розрахунків з дебіторами

№	Покупець					Кількість відно син	Інформація щодо продажу			Кореспонденція		Інформація щодо оплат			
	Назва	Країна	Місто	П.І.Б. контакт. особи	Початок відносин (дата)		Договір (№, дата, сума)	Видатковий документ (№, дата, сума)	Податкова накладна (№, дата, сума)	За власними даними (Д-т, К-т)	За даними перевірки (Д-т, К-т)	Дата згідно договору	Фактична дата оплати	№ платежу	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	ФГ «Береза»	Україна	Солоне	Гапон Петро Сидорович	15.11.23	5	Договір, № 12, 10.12.23, 9600 грн.	ГТН, №84, 11.12.23 р., 9600 грн.	ПН №63, 11.12.23 р., 9600 грн.	Д-т 361 К-т 701 Д-т 701 К-т 641	Д-т 361 К-т 701 Д-т 701 К-т 641	18.12.23	29.12.23	№116	6600
2	ФГ «Квітка»	Україна	Нікополь	Циков Микола Петрович	03.03.23	3	Договір, № 4, 07.08.23, 14100 грн.	ГТН, №31, 09.09.23 р., 14100 грн.	ПН № 21 09.09.23 р., 14100 грн.	Д-т 361 К-т 701 Д-т 701 К-т 641	Д-т 361 К-т 701 Д-т 701 К-т 641	16.09.23	29.10.23	№44	10000

Додаток В

Додаток Д

Схема заходів для проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами

Графік проведення на 202_ рік

Мета – підтвердження достовірності дебіторської заборгованості, відображеної в обліку підприємства

01.12.23	-X-	01.12.23	Обов'язкові випадки	Примітка

Етапи проведення

Етап 1. Встановлення відповідальних осіб за проведення інвентаризації.

Етап 2. Узгодження сум заборгованостей, тобто передача всім дебіторам виписок про їх заборгованість (актів звірки розрахунків) та на протязі 10 днів отримання від них підтвердження заборгованості чи її заперечення

Етап 3. Відображення на рахунках обліку узгодженої з дебіторами заборгованості з урахуванням встановлених відхилень на першому етапі. При цьому обов'язковим є встановлення відповідності:

- строків погашення заборгованості та рахунків обліку, на яких вона відображена;
- сутності заборгованості (грошова чи товарна, класифікована за видами діяльності) та рахунків обліку, на яких вона відображена

Етап 4. Оцінка та аналіз якості дебіторської заборгованості. При цьому треба виокремити нормальну, сумнівну та безнадійну заборгованість, які повинні бути відповідно відображені в обліку (під сумнівну заборгованість створити резерв сумнівних боргів; безнадійні борги списати с балансу)

Етап 5. Документальне оформлення результатів інвентаризації – складання Акту інвентаризації розрахунків з покупцями та іншими дебіторами та довідки до нього (ф. № інв-17)

Етап 6. Прийняття відповідних заходів щодо уникнення у майбутньому відхилень від нормального стану дебіторської заборгованості та достовірного її відображення в обліку та звітності

